

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2005

IVANA FEJKOVÁ

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: sociálních studií a speciální pedagogiky

Bakalářský studijní obor: Předškolní a mimoškolní pedagogika

Studijní obor: Speciální pedagogika pro učitele MŠ a vychovatele

Název BP:

***ROMSKÝ ASISTENT PŘI VÝCHOVĚ A VZDĚLÁVÁNÍ ROMSKÝCH DĚTÍ
NA I. STUPNI ZŠ***

Autor:

Podpis autora: _____

Ivana Fejková

B.Vrbenského 1067/728

43401 Most

Vedoucí práce: prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.

Počet:

stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
83	-	18	27	16	11 + 1 CD

CD obsahuje celé znění bakalářské práce.

V Mostě dne: 30.4.2005

TU v Liberci, Fakulta pedagogická

Katedra: sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Ivana Fejková

Adresa: B.Vrbenského 1067/728 Most 43401

Bakalářský studijní program: Předškolní a mimoškolní pedagogika

Studijní obor: Speciální pedagogika pro vychovatele

Název bakalářské práce: Romský asistent při výchově a vzdělávání romských dětí na

I.stupni ZŠ

Název BP v angličtině: GIPSY ASSISTANT AT UPBRINGING AND EDUCATION OF GIP CHILDREN ON THE FIRST LEVEL OF BASIC SCHOOL

Vedoucí práce:

Termín odevzdání:

V Liberci dne

.....
vedoucí bakalářské práce

.....
děkan FP TUL

.....
vedoucí KSS

Převzal (student):

Datum:

Podpis studenta:

Charakteristika práce: Bakalářská práce se bude zabývat výchovou a vzděláváním romských dětí na I. stupni ZŠ a průzkumem funkce romského asistenta při jejich vzdělávacím procesu.

Cíl práce: Edukace romských dětí na I. stupni ZŠ a funkce romských asistentů při jejich vzdělávání.

Předpoklad práce: Pozitivní vztah romských dětí ke škole, usnadněné pozitivní sebehodnocení.

Hlavní použité metody: ankety, dotazníky, studium dokumentace, pozorování , rozhovor, analýza lidských produktů.

Základní literatura:

BALVÍN, Jaroslav, Kolektiv. *Romové a alternativní pedagogika*. Ústí nad Labem: 2000.
ISBN 80-902461-7-6

BALVÍN, Jaroslav, Kolektiv. *Romové a etika multikulturní výchovy*. Ústí nad Labem: 1999.
ISBN: 80-902149-4-0

BALVÍN, Jaroslav, Kolektiv. *Romové a jejich učitelé*. Ústí nad Labem: 1999.
ISBN 80-902461-1-7

NEČAS, Ctibor. *Romové v České republice včera a dnes*. 4.vydání. Olomouc:UP,1999.
ISBN 80-7067-952-2

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom(a) povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Datum

Podpis

Poděkování

Chtěla bych tímto poděkovat vedoucímu práce prof. PhDr. Karlu Rýdlovi, CSc., za jeho cenné rady a vynikající vedení po celou dobu zpracování této bakalářské práce.

Název BP: Romský asistent při výchově a vzdělávání romských dětí na I. stupni ZŠ
Název BP: Roma Teacher-Assistant in Primary Education of Roma Children
Jméno a příjmení autora: Ivana Fejková
Akademický rok odevzdání BP: 2005/2006
Vedoucí práce: prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.

Resumé

Bakalářská práce se zabývala problematikou romských dětí a romských asistentů a jejich současného stavu na základních školách. Jejím cílem byla analýza výchovy a vzdělávání romských dětí na I. stupni ZŠ a průzkum funkce romského asistenta při vzdělávacím procesu. Práci tvořily dvě stěžejní oblasti. Jednalo se o část teoretickou, která pomocí zpracování (literárních) pramenů objasňovala postavení Romů ve společnosti, specifikace v rodině, romské tradice, ale i postoj Romů ke vzdělání. Praktická část zjišťovala pomocí dotazníku názory 42 pedagogických pracovníků na úlohu romského asistenta ve vzdělávacím procesu. Anketou pro romské děti v počtu 42 odpovídajících se zjišťovaly názory na vzdělání, volný čas, budoucí povolání a funkce romského asistenta.

Bylo zjištěno, že funkce romského asistenta je důležitá nejen pro děti, ale je potřebná i pro pedagogické pracovníky. Výsledky ve výchově a vzdělávání romských dětí nám ukazovaly, že problémy nejsou jen na straně romských dětí, rodičů, ale i na straně nás – neromských pedagogů. Mezi navrhovaná opatření byla zahrnuta větší informovanost pedagogů o kořenech romského etnika, o jejich mentalitě, myšlení a o důvodech jejich specifického chování. Mezi další navrhovaná opatření patří zřizování „nultých“ ročníků, přípravné třídy a hlavně přítomnost pedagogického asistenta.

Summary

Dissertation dealt with the issue Roma children and Roma teacher-assistants and their current condition at basic schools. The propose of this was to analyse aducation and training of Roma children on the first grade of basic school and to research the role of Roma teacher-assistant during the education. Disertation had two main sections. The first of them was the teoretical part. With the help and processing of literature information there is explained the position of Roma people in society, specification in family, Roma tradition and the attitude towards the education.

The second part - the practical one – discovered with the help of questionnaire for forty two pedagogical workers the opinion on the role of Roma teacher-assistant in the process of education. Enquiry for forty two Roma children tried to find out their opinion on the education, their free time, their plans about employment in the future and the position of Roma teacher-assistant. There was discovered that the role of Roma teacher-assistant is important not only for the children but it is very beneficial and helpful for pedagogical workers. The results of education and training of Roma children exposed that the problems are not only on the side of Roma children but also on the side of us: non-Roma pedagogues. There were suggested measures, especially better information of pedagogigues about the roots of Roma ethnic group, about their mentality and the reason of their specific behavior. Another suggested measure is the foundation „zeroth“ grade, preliminary classes and especially and above all the presence of Roma teacher-assistant.

Obsah

1 Úvod	8
2 Teoretické zpracování problému	11
2.1 Romové ve společnosti	11
2.1.1 Dějiny Romů v Čechách	11
2.1.2 Romské tradice a zvyky	16
2.1.3 Výchova v romské rodině	17
2.1.4 Specifika romské výchovy	21
2.2 Romské děti ve škole	21
2.2.1 Rodiče a škola	21
2.2.2 Koncepce romského školství	23
2.2.3 Typy školských zařízení	25
2.3 Možnosti řešení	28
2.3.1 Přípravné třídy	28
2.3.2 Montessori škola	30
2.3.3 Waldorfská škola	31
2.3.4 Romský asistent	31
3 Praktická část	37
3.1 Cíl praktické části	37
3.2 Charakteristika vzorku	37
3.3 Metody výzkumu	41
3.4 Stanovení předpokladů	42
3.5 Výsledky a jejich interpretace	43
3.6 Vyhodnocení předpokladů	76
4 Závěr	77
5 Návrh opatření	79
6 Seznam použité literatury	81
7 Seznam příloh	83
8 Přílohy	

1 Úvod

**Manuš name nikda šoha dost god'aver, sa jekh hin so te sikhl'ol.
Člověk není nikdy dost moudrý, stále je čemu se učit.**

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala téma, které se bude věnovat romským dětem a romským asistentům. Již čtvrtým rokem pracuji na 1. stupni základní školy, kde z celého počtu dětí na naší škole tvoří 1/3 romské děti. Některé děti pochází ze smíšených rodin, někteří se již za Romy nepovažují ani se k nim nehlásí, ale většina rodičů našich dětí ve škole je romská a někteří z nich jsou dokonce i v této době negramotní. Pomocí metod, které jsem si zvolila, budu zjišťovat, jak velký je vliv romských rodičů na vzdělávání jejich dětí a jak si představují jejich uplatnění v životě. Zda - li romské děti i jejich rodiče přijímají a oceňují pomoc romských asistentů, jako možnost lépe se zapojit do vzdělávacího procesu a do společnosti „gádžů“. Mohou mít rodiče ze smíšených rodin na děti větší a kvalitnější vzdělávací vliv nebo nezáleží na složení rodiny a dětem se dostává maximální nebo naopak minimální péče z důvodu zájmu nebo nezájmu o vzdělávání a o další zapojení dítěte do společnosti.

Romská komunita byla v minulosti marginalizována a společnost Romům nabízela omezená množství vzdělávacích možností. Proto je v současné době málo romských pozitivních vzorů, které by děti mohly následovat. Škola je chápána jako víceméně represivní instituce. Romové k ní mají nedůvěru, a to se přenáší i na dítě. Nedůvěru je třeba prolomit nebo alespoň oslabit.

Bez podpory rodičů, nemá učitel romských dětí větší naději na úspěch. Školní docházka přináší problémy nejen dětem, ale i mnoha rodičům.

Příčinou nemusí být jen nezáměr nebo obtíže ze strany rodiny, ale také bariéra mezi školským zařízením a rodinou. To často odrazuje děti, které jsou jinak schopné a chtějí, tak jako ostatní, něco dokázat. Všechny školy se snaží svým žákům poskytnout co nejlepší vzdělání. Tradiční názor na vzdělání se přičítá studijním výsledkům inteligentního žáka.

U handicapovaných dětí bývá odpovědnost za horší výsledky studia svalována na domácí poměry, ale příčiny neúspěchu musíme hledat jinde, úspěch dítěte totiž mnohem víc závisí na kvalitě školního prostředí, na kvalitě osnov, výuky, učebnicích a informačních zdrojích, na správných zásadách hodnocení, monitorování a evaluace. Mnoho rodin negativně reaguje na zvyšování finančního podílu při nákupu pomůcek a při účasti na různých akcích. Dítě tak může být vyčleněno z kolektivu spolužáků a má menší šanci se projevit. Úkolem školy je získat důvěru romských rodičů, aby pochopili, že škola nechce jejich dětem ubližovat, nebude je diskriminovat, ale naopak jim chce pomoci k získání uplatnění v životě, zvýšit zájem o vzdělávání jejich dětí.

Přes značnou kulturní a jazykovou rozmanitost mají evropští Romové určité obecné společné charakteristické znaky. Nezdolnost a solidarita je posilována pevnými, rozsáhlými rodinnými svazky. Tradiční romská rodina vždy fungovala jako velké společenství příbuzných. Nejdůležitější v rodině jsou děti, jejich bezpečí a socializace do společnosti dospělých.

Jedním z hlavních důvodů školní neúspěšnosti velkého počtu žáků je bezesporu jejich nedostatečná znalost českého, ale i romského jazyka. Někdy romské děti přicházejí do školy s širokou škálou jazykových základů. V různé míře bývají romské děti bilingvní, což školy kupodivu neuznávají, ačkoliv u českých dětí je dvojjazyčnost velmi žádaná a vysoce ceněná. Romové uznávají základní vzdělání, ale nevnímají ho jako cestu ke kariéře či prosperitě. Jen nepatrný počet Romů si uvědomuje význam vzdělání jako nástroje v boji za uznání a rovnoprávnost. Ředitelé škol s vysokým počtem Romů na škole jsou ochotni vyjít vstříc potřebám svých žáků, mají však pocit, že financování školství neodráží obtíže, se kterými se potýkají.

Většina škol, které pro Romy zajišťují mimoškolní aktivity, kupříkladu nedostává žádné prostředky navíc a musí se spoléhat na dobrou vůli svých pedagogů a romských pedagogických asistentů. Při soužití českých romských dětí na jedné škole samozřejmě vznikají problémy a konflikty.

V této situaci je velmi důležitá osobnost všech učitelů školy. Učitel romských žáků by měl mít také schopnost sociální práce a hlavně snahu romskému etniku pomoci. Romští rodiče i děti velmi brzy a správně vycítí, jak to s nimi jejich učitel myslí.

Každé dítě, i romské, chce být přijímáno, cítit se přínosem pro dění ve třídě. Ocenění a přijetí je důležité zejména u dětí, které se cítí minoritou nebo mají předchozí negativní zkušenosti s majoritními skupinami. Všechny naše aktivity by proto měly zabezpečit možnost rovnocenné participace a ocenění všech dětí.¹

¹ Vzdělávací metodologie pro podporu romských žáků, Národní program PHARE 2000, Česká republika CZ 00 – 02 – 03. Podpora romské integrace a zkvalitňování romského vzdělávání – Metodická příručka pro přípravné ročníky ZŠ

2 Teoretické zpracování problému

2.1 Romové ve společnosti

2.1.1 Dějiny Romů v Čechách

Česká republika je dnes národnostně téměř jednolitým státem. Střední Evropa, jejíž součástí vždy byly české země, však v dějinách představovala typický příklad mnohonárodnostního a mnohokulturního území. Ve dvacátém století se ovšem snížil počet národnostních a sociálních menšin na zanedbatelné minimum. V padesátých letech byly téměř zlikvidovány mnohé kulturní a sociální vrstvy obyvatelstva – aristokracie, církve i soukromí rolníci. Statisíce obyvatel, často představující intelektuální špičku země, odešly do emigrace a proslulá národnostní, náboženská i sociální pestrost českých zemí velmi utrpěla. Romové zůstali jednou z mála skupin obyvatel, jež se svým vzhledem a způsobem života výrazně odlišovala od většinové společnosti. V poslední době na sebe Romové v českých zemích upozorňují nejen svou touhou po uznání jako národnostní menšiny, ale také svou touhou po emigraci do západní Evropy. Můžeme proto často v tisku číst rozdílné názory, zda jsou Romové v České republice diskriminováni. Nedá se na tuto otázku jednoznačně odpovědět, ale pravdou zůstává, že většina Čechů si nepřeje mít Roma za svého souseda. Mezi Romy a Čechy stále panuje napětí, živěné tradičními předsudky a stereotypy.

Slovo *Cikán* je v českém jazyce velmi používané, ale u těch, jež je označuje, vyvolává nepřekonatelný odpor. Cikáni sami sebe nazývají *Romy*. Slovo *Rom* označuje v romštině muže a *Roma*, *Romové* potom znamenají lidé. Definice Roma - Cikána, kterou najdeme v oxfordském výkladovém slovníku, zní: „**Cikánje příslušník kočující rasy hindského původu Mají tmavou, osmahlou pleť a černé vlasy. Živí se košíkářstvím, koňským handlířstvím, věštěním budoucnosti.**

Jejich jazyk (romština) je značně zkomolený hindský dialekt s velkým množstvím výrazů přejatých z různých evropských jazyků.“ Tato definice se ale v mnohém liší od skutečnosti.

Romská populace není již dávno uzavřenou skupinou, můžeme v ní najít spoustu smíšených manželství.

První nepřímá zmínka o Cikánech, kočovném lidu zpočátku zahaleném tajemstvím, postupem času stále více opředenými legendami, ale i zvláštní směsicí strachu a ostychu, se objevuje již roku 1242 v Dalimilově kronice. Početnější skupiny Romů ve střední Evropě jsou doloženy již v 15. století. Kroniky barvitě líčí více než sto osob, oblečených ve výstředních pestrobarevných oděvech s mnoha ozdobami.

Družiny vlastnily desítky koní, soumarů a vozů a jejich vůdci se nechávali titulovat vznešenými jmény. Od 16. století se však postoj vůči Romům začal měnit a to nejen na našem území, ale i v Evropě. Na přelomu 17. a 18. století se například uvádí, že pokud byli zadrženi, tak mohli být beztrestně zastřeleni, jejich ženy byly potrestány tím, že jim uřízli ucho, později i na ně platil trest smrti. V polovině 18. století nahradila císařovna Marie Terezie otevřené pronásledování a pokusy o asimilaci Romů do okolní společnosti. Její syn Josef František II. pokračoval v podobném přístupu, ale kladl důraz na školní docházku dětí, vyučení romské mládeže a zlepšení hygienických podmínek. V roce 1784 vydal rozhodnutí, první pokus o státem řízené rozmístění romských rodin, podle něhož se měly neusazené romské rodiny moravských Romů rozdělit do osmnácti moravských a slezských obcí. Ve druhé polovině 18. století se začala řada romských rodin usazovat víceméně dobrovolně. Toto období zaznamenalo zlom v životě Romů ve střední Evropě, neboť se po dlouhých staletích s Romy začalo počítat jako se skutečnými obyvateli daných území a ne jako s nezvanými hosty. Někteří však pokračovali v kočování a někteří se stali polokočovníky. V letních měsících cestovali a zimu strávili ve stálých obydlích.

V 19. století se začala tradiční izolace Romů a většinové společnosti postupně rozmělnovat, neboť tradiční romská zaměstnání, např. kovářství nebo hudebnictví, již nestačila na uživení rostoucí romské populace.

Romové se začali věnovat dalším zdrojům obživy, např. nádenické či sezónní práce pro „*neRomy*“, pro něž má romština specifické slovo – gádžo.

Jen na Moravě se většina českých Romů stále věnovala kočovnému způsobu života, cestovali ve vozech krytých plachtami nebo v maringotkách a věnovali se především kotlářství, kovářství, košíkářství, broušení nožů nebo podomnímu prodeji dříve nakoupeného zboží. Usazovali se sezónně nebo trvale mimo hlavní zástavbu nebo za obcemi při křižovatkách hlavních měst.

Po ukončení první světové války uplatňovalo nově vzniklé Československo vůči Romům nadále omezující zákon O potulce z roku 1885. O to více bylo zarážející, že Romové byli oficiálně uznáni za svébytnou národnostní menšinu. Snaha o asimilaci se projevila v roce 1927 přijetím zákona č.117 o potulných Cikánech. Proti tomuto zákonu vystoupili v československém parlamentu zástupci opozičních stran a jejich myšlenky jsou v mnoha platné i v dnešní době, což nás utvrzuje v hluboce zakořeněných predsudcích ve společnosti vůči Romům.

Třicátá léta přinesla pro romskou populaci další problémy, v době vleklé krize byli Romové znevýhodňováni a spousta již usedlých, se opět vrátila k původnímu kočování. V roce 1939 vydalo protektorátní ministerstvo vnitřní rozhodnutí, ve kterém byl nařízen zákaz kočování a povinnost se do konce ledna r.1940 trvale usadit. Kdo odmítl, měl být poslán do kárného tábora. V Čechách byl sběrný tábor v Letech u Písku a na Moravě v Hodoníně

u Kunštátu. Velký počet Romů zde zemřel na skvrnitý či břišní tyfus, ti, co přežili, byli odvezeni do Osvětimi. Podle odhadu, z celkového počtu 7000 českých Romů válku přežila jen necelá desetina. Jejich počet však velmi rychle stoupal a již v roce 1947 se při sčítání lidu vykazuje počet 16 752 Romů.

Cikánská otázka byla opět řešena v padesátých letech, a to komunistickým režimem. Romové byli stále vnímáni jako asociální problematická vrstva a jako jediný prostředek zvládnutí této neuspokojivé situace se považovala jejich asimilace.

V roce 1958 schválil parlament zákon č. 74 o trvalém usídlení kočujících osob. V komunistickém režimu nešlo o nic jiného, než aby Romové ztratili svou přirozenou identitu. Záměrně poničili původní hodnoty a normy Romů a ani se nepokoušeli je nahradit jinými, s Romy se běžně zacházelo jako se zaostalou skupinou.

Pokusy režimu začlenit je do většinové společnosti selhaly nebo byly degradovány na obyčejné plošné vyplácení finančních podpor. Toto vyplácení však romskou populaci nemotivovalo k vlastní činnosti, ale naopak, začali se spoléhat na státní dozor. Před změnami v roce 1989 již nacházíme rozprostřenou romskou populaci po celém území České republiky a toto je patrné i na konci devadesátých let. Po listopadu 1989 začínají Romové přebírat částečně „správu věcí do svých rukou“. Začaly se zakládat první romské strany a hnutí, zástupci Romů se dostávají do parlamentu a začínají vycházet první romské noviny. Nejvíce se dotkl Romů zákon č. 40/1993 o státním občanství. Na rozdíl od jiných nebyla většina Romů schopna splnit podmínky zákona, projít byrokratickým řízením a včas si zvolit občanství. Proto mnoho Romů má u nás občanství Slovenské republiky, i přesto, že se narodili u nás. Nezaměstnanost – to je další problém, který postihuje nekvalifikované Romy až v devadesáti procentech. Romové jsou také velmi často cílem rasistických útoků extremistických skupin, možná však více než-li tyto viditelné projevy nepřátelství je zraňuje postoj „mlčící většiny“.²

„Minorita, závislá na majoritní společnosti hledá v této společnosti své místo. Je vždy snazší přijmout to, co je lákavé na pohled, co zdánlivě zajistí osobní požitky či užitek, nežádá příliš velkou námahu a co je nepřírozené nablýskané a přitom nereálné. A to je to, co je představováno v médiích, zvláště v televizi.

² ACTON, Thomas, GALLANT, David, VONDRÁČEK, Pavel. *Romové*. Praha: Svojtka & CO. 2000.

³ NEČAS, Ctibor. *Historický kalendář*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1997, s. 104.

Vzhledem k malé vzdělanosti Romů se logicky stávají především oni problémovou skupinou ve vztahu k hodnotám.“⁴

C. Nečas (1997) se k tomuto problému vyjadřuje:

„Zákon české národní rady č. 40/1993 Sb. o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, který se dostal do rozporu se Základní listinou lidských práv a svobod, neboť postihoval tisíce Romů a učinil z nich cizince v zemi, kde se většina z nich narodila.

Postižení byli zbaveni práva na zaměstnání, práva na pobírání důchodu při nezaměstnanosti, která v podmínkách tržní ekonomiky dolehla na značnou část Romů produktivního věku.“³

Češi, pokud se o romskou problematiku dobrovolně nezajímali, nemají totiž možnost se dozvědět cokoli o romské kultuře a historii, a to nejen ve škole, ale ani z médií. Zdá se však, že v posledních třech letech začínají být považováni za plnohodnotné občany České republiky.²

„Čím svobodnější je politický systém a možnost dát najevo své pocity, názory, přesvědčení, tím různorodější budou i projevy a jednání lidí. Antipatie a apetence patří do běžných jevových znaků mezilidských vztahů.

Problém vzniká a stává se nežádoucím, pakliže ve vzájemném jednání se objeví skutky, které se ocitají na hranici nebo překračují meze zákonnosti.“⁵

⁴ PLUTINSKÁ, Erika, BALVÍN, Jaroslav. *Romové a etika multikulturní výchovy*.
Ústí nad Labem: Hnutí R, 1999, s.154

⁵ DĚDIČ, Miroslav, BALVÍN, Jaroslav. *Romové a etika multikulturní výchovy*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1999. s. 25.

2.1.2 Romské tradice a zvyky

Život Romů a to jak všední, ale i ten sváteční, řídí nejen katolická víra, ale především i složité rodinné vztahy.

Romové se navzájem lišili svým dialektem, zvyky, svou příslušností k jednotlivým skupinám, ale hlavně svým typickým stylem oblékání. Na našem území jako nejodlišnější, ale také nejexotičtější jsou Olašští Romové. Žádají, aby byli uznáni jako speciální národnostní menšina. Považují se za elitu mezi Romy. Olaši si udrželi snad nejdéle romský hodnotový systém formovaný kočovným a kmenovým způsobem života. Mnozí badatelé pokládají právě olašské Romy za největší opatrovníky starých tradic po celém světě. Ve vzájemném styku jsou pro ně úřední příjmení bezvýznamná, u nich rozhoduje „čistokrevný“ původ.

Sňatek se uzavírá pouze s příslušníkem rodu, případ svatby Olacha s *gádžem* se snad ještě nestal. Olaši se dělí na několik rodů a každý rod se vyznačuje svou typickou specializací. Jsou mezi sebou propojeni mnohými tradičními zvyklostmi, jako např. romský soud, jehož nejvyšší trest je tzv. „magerdo“, což znamená vyloučení z komunity olašských Romů.

Magerdo – tzn. nečistý – smí v době trvání komunikovat pouze se svou nejbližší rodinou a může se zúčastnit pohřbu jen své nejbližší rodiny.²

Mezi romské tradice vždy patřila úcta, zdvořilost a pohostinnost. Romové si vždy udržovali odstup od jedinců z jiných rodů, přesto se pohostinnost a uctivost vztahovala i na ně. Celá řada tradic se týkala jídla. Za nečisté byly považovány některé potraviny, např. maso některých zvířat. Potraviny byly nečisté, pokud byly znovu přihřívány, upadly na zem nebo do nich spadl vlas. V každé rodině se pokrm připravoval podle své technologie a přísně se dbalo na její dodržování.

² ACTON, Thomas, GALLANT, David, VONDRÁČEK, Pavel. *Romové*. Praha: Svojtka & CO. 2000.

Romské tradiční kroje se postupně přiblížily oblékání ostatního obyvatelstva. Přesto stále zůstává několik prvků, které dodnes odlišují tradiční Romy.

Ženy střední generace dosud upřednostňují pestřejší oblečení a muži tmavší obleky, mládež se však dnes obléká podle současného trendu. Mezi tradice patřil i zákaz odhalování těla, ani v domácnosti se členové rodiny před sebou nesvlékali ani nechodili ve spodním prádle. Cudnost ještě v mnoha rodinách patřila k tradičním hodnotám. Celá velkorodina sledovala dodržování těchto tradic mezi svými členy, ale i malými dětmi a prohřešky okamžitě potrestala pohrdáním. Pokud byl člen rodiny pro ostudu, ostuda pak padala na celou rodinu, proto si rodina dávala velký pozor. Romové nemají své vlastní tradiční svátky, nově zavedený den Romů (8. dubna) ještě nemá svou tradici.⁶ Rozpad tradičních hodnot za komunismu byl tak veliký, že už dnešnímu českému Romovi (Olachové jsou stále výjimkou) pojem jako *familija* (širší rodina), *kumpánija* (společenství), *diváno* (diskuze), *kris romano* (romský soud) téměř nic neříkají. Přežívá pouze strach z *mula* (z ducha mrtvého). Hierarchie a tradice nejvíce přetrvávají právě u olašských Romů, protože dodržováním všech vymezených příkázání zůstávají pravým Romem. Je to např. romský jazyk, křest, svatba, romské písně, bydlení a byty, držení stráže (vartování) při mrtvém, pohřeb aj.²

2.1.3 Výchova v romské rodině

V romské rodině je krásný vánoční zvyk: Otec rozkrájí jablko na tolik kusů, kolik je účastníků společného stolu, načeš každý sní svůj díl. Tento zvyk krásně vyjadřuje tradiční romský smysl pro rodinnou pospolitost.⁷ Základem romské společnosti je rodina – *famel'ija*. Ta se od moderní rodiny západního typu liší hlavně společným soužitím několika generací.

⁶ ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny v České republice*. Praha: Portál, 2001.

² ACTON, Thomas. GALLANT, David, VONDRÁČEK, Pavel. *Romové*. Praha: Svojtka & CO, 2000.

⁷ ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Praha: Portál, 1998. 44s.

Příslušnost k rodině má pro Roma velký a zásadní význam, identifikuje se s rodinou, stává se její součástí, přijímá její přísná pravidla, kulturní a etické normy. Důležité jsou dva faktory: pohlaví a věk.

Tradiční rodina je patriarchátní, muž má v rodinné hierarchii větší postavení než – li žena. Vážnost muže i ženy stoupá s věkem. Postavení ženy je zase určováno podle počtu dětí, čím více dětí, tím více úcty.

Muž má v romské rodině dominantní postavení, pokud žije společně více rodin, hlavní slovo má nejstarší muž. Hlavním úkolem mužů, je zajistit ostatním členům ekonomické zázemí, finanční prostředky odevzdají ženě, která se musí o rodinu postarat, např. jídlo, ošacení. Pokud by se muž nemohl o rodinu postarat, tato odpovědnost přechází na ženu, přičemž se však její důležitost v rodině nezvýší. Lásku ženě projevuje velice svérázným způsobem, aby měla jistotu, že ji miluje, občas ji udeří. Tím vyjadřuje svou žárlivost – a tedy i lásku :

„Dojekh romňi prindžarelle muršeskero vast.“

„Každá žena pozná mužovu ruku.“

Pokud měla žena pocit, že muž bití přehání, mohla si písni postěžovat *pre vatra* (veřejné prostranství, kde se odehrávaly diskuse a besedy), tlak a kritika celé komunity byl tak silný, že se muž zastyděl a přestal. V současnosti se tak však už často neděje.

Výchova dětí je zejména povinností ženy, ale ostatní členové rodiny ji však pomáhají.

Otec se zabývá spíše výchovou chlapců a ženy dívek. Pokud chlapci dosáhnou věku 5-6 let, otec je zasvětil do mužských povinností, do výchovy dívek otec zasahuje pouze v případě, že si matka neví rady. Pokud dívku otec potrestá, je to pro ni velké ponížení a ostuda.

Výchova, a to zejména výchova dívek, byla spíše směřována k osvojování praktických dovedností potřebných pro budoucí roli matky a hospodyně. Vztah matky a dětí je velice emocionální, matka pro ně znamená útočiště, jistotu a její ztrátu velice těžce nesou. Pokud žena zemře, muž se ve většině případů znovu ožení.

Bud' si vybere svobodnou dívku, ale častěji spíše sestru své zemřelé ženy, protože je u ní předpoklad, že bude mít ráda její děti. Pokud zemře muž, málokterá žena se znovu provdá, hlavně pokud je jí kolem čtyřiceti let.

Pokud si však někoho vyhlédne, musí žádat svou rodinu a nejstaršího syna o svolení. V případě úmrtí obou rodičů přebírá zodpovědnost za výchovu dětí rodina, v minulosti bylo nepřijatelné, aby děti byly v ústavní péči. V současnosti je však realita úplně jiná. Postoje romských rodičů k výchově dětí jsou charakterizovány větší emocionalitou, jsou respektovány pocity a přání dětí, např. nechodí spát, kdy rozhodnou rodiče, ale až když samy chtějí. Základním rysem tradiční romské výchovy je kolektivnost. Děti nemají v rodině stejné postavení, preferování některého z dětí rodiči je sourozenci přirozeně akceptováno.

Sourozenecké vztahy romských dětí jsou méně poznamenány rivalitou, možná bych mohla říci, že vztahy mezi romskými sourozenci jsou pozitivnější než mezi neromskými. Respektování nejstarších sourozenců jako autorit v rodinné hierarchii se projevuje i přiznáním určitých kompetencí. Rodina s mnoha syny má pro romskou rodinu nejen cenu prestiže, ale je i vyjádřením fyzické síly rodiny. Od nejstaršího syna se očekává, že se bude kromě plnění běžných mužských povinností podílet i na výchově mladších sourozenců.

Pro sourozence je stejnou autoritou jako otec, zastupuje rodiče v jejich nepřítomnosti, dohlíží na ně, smí je trestat, udělovat příkazy či zákazy. Má právo vyjadřovat se k výběru partnera své sestry, ale rozhodující slovo má otec. Úloha nejstaršího syna posílí vstupem do světa dospělých, je to věk kolem 15-16 let, kdy ho otec poprvé vyzve, aby se posadil ke společnému stolu s ostatními mužskými členy rodiny. Nejsilnější vliv na svou rodinu má po smrti svého otce, stává se hlavou rodiny a je mu podřízená často i vlastní matka. Dcera nezvyšuje rodinnou prestiž, ale je významnou pomocnicí své matky, která má v rodině řadu povinností. Nejstarší dcera je od ní postupně přebírá, např. se stará o domácnost, pečuje o mladší sourozence, a to již od dvou či tří let, kdy matka přestává kojit.

Zvláštní vztah udržuje se svým starším bratrem, musí ho respektovat i kdyby byl mladší. Sestra si své postavení uchovává po celý život a po celou dobu, i v dospělosti, cítí odpovědnost za jejich osudy.

Bori-to je označení pro dívku, která se přivádá do rodiny. V hierarchii své nové rodiny zaujímá to nejposlednější a nejnižší místo, protože je: žena, mladá a je cizí. Nejprísnější vztahy jsou snacha-tchýně.

Úkolem tchýně bylo naučit snachu zvyklostem rodiny. Předpokládalo se, že postarat se o domácnost umí děvče ze své rodiny, vařit ale nemusela umět, to jí naučila *sasvi* (tchýně).

Toto období je velice tvrdé, musí vykonávat i některé podřadné práce ostatních žen z rodiny, někdy přejímá zodpovědnost i za mužské práce. Tahle situace většinou trvá do doby, než porodí dvě až tři děti. Od dívky se očekává absolutní poslušnost bez odmlouvání, nikdy si nesmí stěžovat, tchýně se k ní ve většině případů nechová dobře, bije ji, nadává a ve všem kontroluje. Tohle se však odehrává pouze uvnitř rodiny, navenek se svou *bori* chlubí a vychvaluje ji. Pokud dívka nevydržela bezohledné chování a utekla zpět ke své rodině, byla to pro rodinu jejího muže velká ostuda a tchýně se dostala do řečí. Lepší postavení měla *bori* v rodině, jejíž sourozenec si vzal někoho z rodiny, do které se přivádala. Pro Romy to není nic neobvyklého, upevňují si tím vztahy mezi oběma rodinami. Skoro žádné povinnosti nemá snacha ke svému tchánovi–*sastro*. Jejich vztah je naopak velice vyhýbavý, aby nevzniklo podezření, že jejich vztah je intimní.

Romové si velice váží starých lidí a prokazují jim úctu. Čím vyšší věk, tím vyšší postavení v rodinné hierarchii, nikdy bychom nenašli starou romskou babičku či dědečka v domově důchodců. Postarat se o své rodiče je pro Romy naprosto přirozené a staří rodiče zase tuto pomoc přijímají naprosto automaticky. Úcta ke stáří a obrovská láska k vlastním rodičům (hlavně k matce) je natolik zásadní, že se říká–kdyby hořel dům, zachraňoval by nejprve rodiče a až pak své děti.⁶

⁶ ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny v České republice*. Praha: Portál, 2001.

2.1.4 Specifika romské výchovy

Každá rodina vychovává jiným způsobem, ale vždy podle platných norem a pravidel. Romské rodiny vychovávají své děti podle svých norem, kázeň je velice volná, hygienické návyky často primitivní, děti nejsou vedeny k sebeobsluze. Své názory pronášejí bez vyzvání, v rozhovoru jsou rovnocennými partnery. Romové mají zvláštní sebevědomí, a dítě ho má tolik, kolik lidí ho v jeho okolí chválí. „Pochvalte romské dítě a vyrostе vám před očima, pokárejte ho, téměř se ztratí.“ Pokud žije Rom sám, žádné sebevědomí nemá, protože je závislé na sociálním prostředí. Rodinná výchova je většinou rodičovská, babičkovská, ale i sourozenecká. Matka velice dobře pečuje o kojence, ale to končí narozením dalšího dítěte. O dítě se dál stará starší sestra nebo jiný ženský člen rodiny, jako např. teta, sestřenice. Starší sestra však ve většině případů bývá sama ještě dítětem, babičky jsou sice zkušené, ale zase nedůsledné a nevedou děti k žádným povinnostem. Mezi charakteristické patří výchova sourozenecká, ve které nechybí ctižádost a zdravá rivalita mezi sourozenci, ale bohužel chybí zkušenosti.

V současné době nejsou tyto typy výchovy tak značné a oddělené, výchovný proces zabezpečují především rodiče s vlivem celé rodiny. Samostatnost, velký trend v Evropě, tato romská výchova postrádá. Velký důraz je kladen na rodinu, jako záruku bezpečí.⁷

2.2 Romské děti ve škole

2.2.1 Rodiče a škola

„Pro romské děti se dělá hodně. To ale bohužel neznamená, že se také vždy dostaví efekt, který očekáváme. Tancošová říká: „Chceme-li, aby děti chodily do školy, musíme přesvědčit jejich mámy.“⁸

⁷ ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Praha: Portál. 1998.

⁸ LÁTKOVÁ, Zdeňka, BALVÍN, Jaroslav. *Romové a jejich učitelé*.

První pokusy o zařazení dětí do škol měly negativní odezvu, protože se rodiče obávali, že jim tím budou děti odcizeny. Teprve postupně získávané zkušenosti vedly ke změně, když se děti staly rodinnými korespondenty, kdy byly schopné rodičům přečíst a napsat dopis, s čímž se dříve museli obracet na jedince z neromského společenství.⁵

Romská rodina se skládá z několika generací, které vystupují navenek jako celek, dítě je s nimi se neustálém kontaktu.

V předškolním věku vyrůstá dítě bez pevných závazků a pocitu povinností, což se objeví při vyšetření školní zralosti pro vstup dítěte do základní školy. Dítě není připraveno splnit požadavky, které základní škola na dítě má. Myslím si, že toto je důsledek, toho, že romské děti nenavštěvují mateřskou školu. Pokud ano, tak s velice špatnou docházkou. Základní postoj ke vzdělání získávají děti od svých rodičů.

Pokud je tento postoj ke škole a ke vzdělání negativní, výsledkem je nezájem romských dětí o školu, nepřipravenost dětí na vyučování, velice slabá domácí příprava, častá absence, neomluvené hodiny a záškoláctví.

Názory romské rodiny vyplývají z nízké vzdělanostní úrovně romských rodičů, ale i z malé motivace Romů ke vzdělání. Někteří romští rodiče nemají ke škole důvěru, a to přenášejí na své děti.

Dítě potřebuje ke své přípravě klid, alespoň minimální dohled a pomoc, kterou mu však rodiče nemohou nebo neumí poskytnout.

V zájmu zvýšení efektivity výchovně vzdělávacího procesu je třeba propojit působení romské rodiny s jejím zájmem o dítě a jeho spokojený život v rámci hodnotového systému s působením školy, jejímž úkolem je poskytnout dítěti odpovídající vzdělání.

Ústí nad Labem: Hnutí R, 1999. 79 s

⁵ DĚDIČ, Miroslav, BALVÍN, Jaroslav. *Romové a pedagogika*.

Ústí nad Labem: Hnutí R, 2000. s. 71.

Vzájemné vztahy komplikuje nedostatečná komunikace mezi romskými rodiči a školou, a i nedostatek informací.

Úkolem školy je získat důvěru romských rodičů, aby pochopili, že škola nechce jejich dětem ubližovat, nebude je diskriminovat, ale naopak jim chce pomoci k získání uplatnění v životě, zvyšovat jejich zájem o vzdělání jejich dětí a zapojovat je do aktivit školy.

Ke zlepšení kontaktů s romskými rodiči nestačí pouze konání třídních schůzek, které tyto rodiče nenavštěvují, ale vytvářet příležitostné neformální setkání (např. besídky, školní oslavy, výlety). Romští žáci, jejichž rodiče se mohou účastnit školních aktivit, zažijí pocit úspěšnosti. Zájem romských žáků o vzdělávání se výrazně zlepši tehdy, jestliže o ně projeví zájem jejich rodiče, na jejichž mínění romským dětem velice záleží.⁹

2.2.2 Koncepce romského školství

Národnostní školství v české republice je organickou součástí systému výchovy a vzdělávání, a to jak z hlediska struktury a organizační stavby, tak i v jednotě výchovně – vzdělávacích cílů a pedagogicko- didaktických úkolů.

V duchu zásad a principů soužití, obsažených v Listině základních práv a svobod (ústavní zákon č. 23 ze dne 9. ledna 1991), je úkolem národnostního školství pěstovat národnostní uvědomění a současně přispívat ke sbližování a integraci občanů naší republiky. Zásadním zákonným východiskem pro tuto oblast je znění § 3 školského zákona, který je novelizován v návaznosti na Listinu základních práv a svobod.

⁹ ŠVARCOVÁ, Iva, s kolektivem. *Alternativní vzdělávací program zvláštní školy pro žáky romského etnika*. Praha: 1998.

Zákon ČNR č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, v § 6 stanoví, že podle místních potřeb a podmínek u předškolních zařízení, škol a školských zařízení zabezpečuje školský úřad vyučování v jiném jazyce než českém. Listina základních práv a svobod v čl. 25 odst. 2 písm. c) zaručuje občanům, tvořících národnostní nebo etnické menšiny, rovněž právo účasti na řešení věci týkajících se národnostních nebo etnických menšin.¹⁰ Prostřednictvím národnostního školství je všem žákům zabezpečováno vzdělání na úrovni odpovídající ostatním školám téhož druhu a cílem škol je vybavit je takovými znalostmi, aby se bez potíží mohli zapojit do běžného života a nebo pokračovali ve studiu. Současný neuspokojivý stav romské populace včetně její vzdělanostní úrovně má nepříznivé důsledky v oblasti ekonomické, sociální a kulturní, prohlubuje skupinové a společenské rozpory a vyvolává značné problémy z hlediska národnostního porozumění. Jako jedna ze základních podmínek, která vede k odstranění společenské nerovnosti Romů, je změna filozofie školského systému, který je povinen akceptovat ve výchovně – vzdělávacím procesu přítomnost romských dětí a jejich etnickou, kulturní a sociální odlišnost.

Mezi důležité úkoly patří:

- čelit počáteční neúspěšnosti romských žáků od 1. ročníku ZŠ v důsledku nedostatečných jazykových dovedností a celkové sociální situace
- vhodnými formami a metodami práce přiměřenými situaci romských žáků motivovat a pěstovat pozitivní postoj žáků a jejich rodičů ke vzdělání
- snažit se co nejvíce využívat přirozeného nadání a schopností romských žáků pro specifickou přípravu na povolání a občanský život.⁹

¹⁰ ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. Praha: Grada, 2001.

⁹ ŠVARCOVÁ, Iva, s kolektivem. *Alternativní vzdělávací program zvláštní školy pro žáky romského etnika*. Praha: 1998.

2.2.3 Typy školských zařízení

Předškolní věk - mateřské školy

Mezi hlavní důvody školní neúspěšnosti velkého počtu romských dětí je jejich nedostatečná znalost českého jazyka (často i romského jazyka), jejíž důsledkem je ztížená komunikace romských dětí s ostatními dětmi, ale i s učitelem. Velmi důležitým obdobím pro rozvoj řeči je předškolní věk, věk dítěte do šesti let. Toto období je u dítěte významnou etapou rozvoje pojmového myšlení, které se přímo váže na úroveň řeči, a to nejen z hlediska slovní zásoby, ale i z hlediska gramatické a logické úrovně jeho vyjadřování. Vzhledem k odlišnému způsobu stylu života romských rodin, způsobu jejich komunikace a velmi často i chudé slovní zásobě, je institucionální péče o kvalitu vyjadřování dětí v předškolním věku daleko aktuálnější než v kterémkoliv období jejich vývoje. Pro toto období vývoje je charakteristické úspěšné rozvíjení přirozené zvědavosti dětí a je využíváno hravou formou pro přijímání nových informací nejen k rozšiřování jejich slovní zásoby a ke zdokonalování výslovnosti, ale i ke zlepšení gramatické úrovně jejich řeči, a tím i ke zvyšování úrovně jejich logického myšlení.

V předškolní výchově je třeba klást důraz na rozvíjení jemné motoriky, která je velmi důležitá pro pozdější nácvik psaní a kreslení. Děti by se měly seznámit s psacími a kreslicími potřebami, obrázkovými knížkami a leporely.

Rozvíjení jemné motoriky podporuje hra se stavebnicemi, různými skládačkami, při práci s nůžkami a papírem.

Před vstupem do školy by si měly děti osvojit základní hygienické návyky, dovednosti stolování a správného stolování, ale i osvojení základních etických norem - přátelský vztah k lidem, učit se vážit si sama sebe, ale i druhých lidí a respektovat práci a vlastnictví své i ostatních.

Do předškolní výchovy by bylo vhodné zapojovat také jejich rodiče, kteří by měli být informováni o dění ve škole, a měli by se na něm aktivně podílet, ať už organizačně nebo přímou účastí v procesu. Ve spolupráci se společenskými subjekty a romskými institucemi je třeba zvýšit počet romských dětí, které pravidelně docházejí do mateřské školy alespoň dva roky před začátkem školní docházky.⁹

Základní školy

Vstup romského dítěte do základní školy je pro něj velice významným mezníkem. Je to cizí prostředí, ve kterém se necítí dobře. Častá absence znalosti jazyka vede k nezvládnutí učiva v průběhu prvního roku. Neprospěch je také z jedním z důvodů přerazování romských dětí do zvláštních škol. V současné době navštěvuje 58% romských dětí základní školu a 42% školu speciální. Mnoho romských dětí ukončuje školní docházku v nižších než závěrečných ročnících. Nezáměr o školu a zhoršení prospěchu zaznamenáváme přibližně v pátém ročníku, určitou roli může hrát puberta. Poslední roky se mohou stát pro romské dítě, ale i pro jeho učitele státem velkou trýzní a děti si pak do dalšího života odnášejí někdy pocit méněcennosti, ale bohužel i nenávist.⁶

Po absolvování základní školy, však ve většině případů školní kariéra romského žáka končí, rodiče nebo i děti sami počítají s tím, že budou zaevidováni na úřadu práce. Malá část dětí nastoupí do učebních oborů, ale jen malé procento dětí se na učilištích vyučí. Na střední školu nastoupí mizivá menšina a na vysokou školu jen výjimečný počet dětí. Rodina dítěte se studiem nesouhlasí a své dítě nepodporují.

⁹ ŠVARCOVÁ, Iva. s kolektivem. *Alternativní vzdělávací program zvláštní školy pro žáky romského etnika*. Praha: 1998.

⁶ ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny v České republice*. Praha: Portál, 2001.

Zvláštní školy

Ve zvláštní škole se vzdělávají žáci s takovými rozumovými nedostatky, pro které se nemohou s úspěchem vzdělávat na základní škole ani ve speciální základní škole. (Zákon o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol - Školský zákon. Sbírka zákonů č. 258/1996, částka 77, § 31, odst. 1). Posláním zvláštní školy je speciálními výchovnými a vzdělávacími prostředky a metodami umožnit žákům s lehkou mentální retardací dosáhnout co nejvyšší úrovně znalostí, dovedností a osobnostních kvalit, při respektování jejich individuálních zvláštností. Výsledkem, tedy konečným cílem výchovně vzdělávací práce zvláštní školy je příprava na zapojení a úplnou integraci do běžného života. Mezi žáky zvláštní školy nacházíme značný počet dětí z nepodnětného sociokulturního prostředí včetně romských dětí, u nichž adekvátní přípravu na školní vzdělání zanedbali jejich rodiče. Náprava není jednoduchá a nelze ji redukovat pouze osvojením určitých forem chování, dovedností nebo návyků. Do zvláštních škol nastupují jedinci, kteří překonávají své obtíže a nedostatky, ale vzhledem k tomu, že prostupnost mezi ní a základní školou je minimální, dokončují svou povinnou školní docházku zde, a tím ztrácí možnost vzdělání na středních školách pro nepostiženou populaci.

Tito žáci sem však ve skutečnosti nepatří, jejich zařazení do škol určené pro děti mentálně retardované bylo mylné a každé zařazení žáka do zvláštní školy by měla předcházet kvalifikovaně a velmi pečlivě provedená diagnóza úrovně jeho rozumových schopností.

Při zařazování romských žáků do zvláštní školy by neměl být brán zřetel na nátlak některých rodičů, kteří se někdy dožadují zařazení svého dítěte do zvláštní školy, protože vidí snadnější cestu k absolvování povinné školní docházky.⁹

⁹ ŠVARCOVÁ, Iva. s kolektivem. *Alternativní vzdělávací program zvláštní školy pro žáky romského etnika*. Praha: 1998.

2.3 Možnosti řešení

2.3.1 Přípravné třídy

Na základě výsledků pokusného ověřování přípravných tříd pro děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí, které probíhalo od 1.9. 1997 do 30.6.2000, umožňuje MŠMT ČR pokračovat ve zřizování přípravných tříd (Metodický pokyn MŠMT ČR č.j. 25 484/2000-22).

Na zřizování přípravných tříd (k jejich označení se používá několik pojmů, mezi nejfrekventovanější jsou „*nulté ročníky*“ – „*nulté třídy*“) se vytvořila spousta názorů, které jsou často velmi kontroverzní (příloha č. 1). Pro vedení a učitelky MŠ je přípravný ročník, který bývá zřizován ve většině případů na základních a zvláštních školách, zbytečný, protože preferují předškolní výchovu jako plně dostačující a dlouhodobě prověřený systém předškolní výchovy. Pro úspěšný vstup dětí do základní školy doporučují běžný přípravný ročník mateřské školy, kde mají děti maximální individuální péči.

V průběhu praktické realizace přípravných tříd (dosud stále fungujícího experimentu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy) docházelo k jejich profilování jako zcela specifické metody, jak pomoci dětem ze znevýhodněného sociokulturního prostředí, překonat komunikační bariéry a počáteční „*trauma a šok*“ při vstupu do první třídy.

Při ověřování metod, obsahu výuky i praktických poznatků učitelů přípravných tříd, ale hlavně úspěšnosti žáků v další docházce, se i teoretické zobecnění experimentu provedené Výzkumným ústavem pedagogickým v Praze ukázalo jako opodstatněné.⁹

V dubnu roku 2000 potvrdila expertní komise MŠMT ČR pro otázky vzdělávání Romů, že je potřebné v experimentu přípravných tříd pokračovat, a na podzim roku 2000 byl vypracován nový statut přípravných tříd.

⁹ ŠVARCOVÁ, Iva, s kolektivem. *Alternativní vzdělávací program zvláštní školy pro žáky romského etnika*. Praha: 1998.

Šotolová (2001) uvádí, že vláda umožnila MŠMT ČR realizovat opatření směřující k odstranění jazykového handicapu romských dětí, který je jednou z hlavních příčin neuspokojivých výsledků jejich vzdělávání.¹⁰ Podle usnesení vlády ČR a 599 ze dne 14.června 2000 jsou přípravné a vyrovnávací třídy jednou z metod akce, plánované do roku 2020. V koncepci politiky vlády se přímo říká: „Mezi přístupy, které se již dnes osvědčují, patří předškolní výchova v mateřských školách, přípravné ročníky, přítomnost romských asistentů ve školách a vyrovnávací třídy. Nejdůležitější je však individuální přístup na základní škole, který je umožněn nižším počtem žáků ve třídách a speciální přípravou učitelů.

Přípravné ročníky budou zřizovány při základních školách. Za kontraproduktivní se považuje zřizování těchto přípravných ročníků při zvláštních školách. Nabídka přípravných tříd má být dostatečná pro všechny romské děti, nejsou však cílovým řešením.

Do budoucna musíme vytvořit takový systém vzdělávání, aby základní školy byly od prvního až po poslední ročník pro všechny děti, ať přijdou do školy jakkoli připravené, či zcela nepřipravené a školy podobné dnešním zvláštním školám vyhradit jen dětem s vrozeným mentálním defektem“¹¹

Po provedené kontrole České školní inspekce je zjištěno, že ve školním roce 1997/1998 máme 47 přípravných tříd s 638 dětmi. Přípravné třídy nejsou povinné, ze zákona je docházka do přípravné třídy dobrovolná.

Škola může sepsat s rodiči smlouvu, že připraví dítě znalostmi a dovednostmi na vstup do první třídy základní školy. Rodiče se zavazují k pravidelné docházce dítěte do školy a ke spolupráci se školou.¹²

¹⁰ ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. Praha: Grada, 2001.

¹¹ BALVÍN, Jaroslav. a kolektiv. *Romové a alternativní pedagogika*. Ústí nad Labem: 2000. s.107.

¹² TANCOSHOVÁ, Albína. BALVÍN, Jaroslav. *Romové a jejich učitelé*. Ústí nad Labem: 1999.

Dnes se nám nabízí řešení uvedených problémů i v rámci celých vzdělávacích institucí-škol.

Mluvíme o klasických reformních školách (waldorfská, montessoriovská, freinetovská, jenská, daltonská) či moderních alternativních školách (škola hrou, škola s angažovaným učením, kooperativní škola, integrovaná škola...).

2.3.2 Montessori škola *

Její škola představuje ucelený výchovně vzdělávací systém, který respektuje individuální tempo vývoje dětí. Úkolem výchovy je připravovat a předkládat dítěti vhodné podněty odpovídající aktuálnímu senzitivnímu období.

Dítěti jsou nabízeny činnosti zaměřené na rozvoj zrakových, sluchových, hmatových, proprioceptivních dovedností, ale i na rozvoj řeči, psaní a matematických dovedností, dále na pracovní návyky (systematičnost) a zpětnou kontrolu činnosti. Jsou zde systematicky podporovány senzomotorické aktivity dítěte (potřebné zvl. u romských dětí).

Důraz je zde kladen na samostatnost, při práci má dominantní postavení dítě se svým „vnitřním poznávacím motorem“, ne pedagog. Jedná se o vyvolání dlouhého a silného soustředění, které je hlavní podmínkou k úspěšnému vykonávání jakékoliv aktivity.

Při tomto zaujetí se dítě mění a rozvíjí. Využití montessoriovského přístupu by bylo vhodné nejen v přípravných ročnících, ale je i koncipován pro předškolní výchovu a i vyšší ročníky.¹¹

* Zakladatelkou Marie Montessoriová (1879-1952)

** Zakladatel Rudolf Steiner

¹¹ BALVÍN, Jaroslav. a kolektiv. *Romové a alternativní pedagogika*.
Ústí nad Labem: 2000.

2.3.3 Waldorfská škola **

Zakladatel rozpracoval pedagogiku na základě antroposofického názoru a tvrdil, že každý člověk má určité poznané i nepoznané schopnosti. Každý je může rozvíjet při určitém způsobu učení a obohacením o duchovní život. Učitel ve waldorfské škole je pro děti hlavně rádce, žáky neřídí, ale vede je. Tento pedagogický přístup vyhovuje mnoha problémovým dětem. V nižších třídách nejsou dětem vnucovány domácí úkoly, doporučuje se, aby byly chápány jako dobrovolná činnost. Jsou voleny tak, aby vzbuzovaly zájem. Ve vyšších ročnících získává však povinná práce na významu.

Ve škole panuje pracovní ruch, učitel musí mít ke svým žákům láskyplný a vřelý vztah, musí je umět zaujmout a provázet celým školním vyučováním. Výchova v této škole je živým procesem a je chápána jako umění. Učební program Waldorfské školy by mohl vyhovovat romským dětem lépe svým časovým rozvržením, psychologickým přístupem, než standardní školství, kde je kladen důraz na jiné kvality osobnosti, zejména na mechanickou paměť a velké množství encyklopedických vědomostí. Většina romských dětí nemá příležitost rozvíjet ve standardní škole i další složky inteligence, např. pohybovou, muzikální, empatickou schopnost. Tyto děti jsou pohybově nadané, rády tancují a pohybem dokáží vyjádřit nenapodobitelné emoce. Romské děti mají dostatek energie, potřebují však aktivizaci ve správném směru.¹¹

2.3.4 Romský asistent

Asistent je přijímán ředitelem školy, který si jeho způsobilost ověří během zkušební doby. Je za asistenta zodpovědný a náplň práce sestavuje ředitel po dohodě s asistentem (viz. příloha č.2).

¹¹ BALVÍN, Jaroslav. a kolektiv. *Romové a alternativní pedagogika*.
Ústí nad Labem: 2000.

Uplatnění romských asistentů je v současné době velmi různorodé. Někteří pedagogové organizují výuku tak, aby asistenta využili pro skutečnou partnerskou spolupráci (viz. příloha č. 3).

Při spolupráci s romskou rodinou naváže romský asistent podle průzkumu u pedagogických pracovníků lepší kontakt než učitel sám. Přínos vidí učitelé i ve zlepšení komunikace školy s romskými rodinami.¹⁰ Romský pedagogický asistent je romským dětem především vzorem. Pro romské děti, které si často o sobě myslí, že se nemohou vyrovnat gádžům, je asistent kladnou ukázkou, že to jde. Musí začít od příjemného upraveného zevnějšku, slušným chováním a ochotou pomoci každému, kdo potřebuje. Má-li asistent pomáhat dětem s úkoly, musí sám znát látku velice dobře, aby dětem neřikal nepravdu.

Na výchovnou činnost si musí vypracovat plán práce (viz. příloha č.4). K této práci musí být vybaven také komunikačními schopnostmi, je dobré, aby znal romský jazyk. V mnoha rodinách se již sice mluví česky, ale pro spontánní rozhovor někdy používají romštinu.

Je důležité, aby byl spojencem s rodiči dětí, jinak jeho práce nebude mít žádané výsledky. Důležitou podmínkou úspěchu práce asistenta je shoda s učitelkou a i s ostatními zaměstnanci školy, vzájemný respekt a pochopení. Jedním z hlavních úkolů asistenta je, zajistit, aby v době vyučování byly všechny děti ve škole.

Musí neustále vysvětlovat, jak je důležité, aby jejich děti chodily do školy. Někteří z nich nemají ani dokončené základní vzdělání nebo jsou dokonce ngramotní. Při nátlaku na rodiče je možno upozorňovat na povinnou školní docházku i na možné důsledky zanedbávání rodičovských povinností, ale nikdy by se neměl asistent uchýlit k vyhrožování zákonem nebo policií. Často pomůže apelovat na city, vysvětlovat rodičům, že je to ostuda, když jejich děti do školy nechodí, někdy je potřeba najít spojence u příbuzných dítěte. V některých rodinách postačí jen jediná návštěva, ale do jiných musí docházet asistentka každodenně. Ale pokud touto cestou dosáhne toho, že dítě dochází pravidelně do školy, je to veliký úspěch.

¹⁰ ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. Praha: Grada, 2001.

Při vyučování sleduje asistent pozornost dětí, sám jim je vzorem. Pokud dítě nepochopí danou látku, nabídne svou pomoc buď ihned, nebo o přestávce. Samozřejmě po dohodě s učitelkou, aby si vzájemně nezasahovali do kompetencí.

Asistent je ve škole především pro romské děti, ale pomáhá samozřejmě všem dětem, které to potřebují. To zvyšuje jeho prestiž a zlepšuje to vztahy mezi Romy a gádži.

Práce asistenta nekončí ani po ukončení vyučování. Pořádá pro děti ve volném čase přitažlivý program: rozmanité soutěže, výlety, exkurze. (viz. příloha č.5,6,7)

Všechna činnost asistenta směřuje k tomu, aby romské děti byly ve škole úspěšnější a spokojenější. Je zapotřebí, aby se jich uměl zastat před spolužáky a citlivě vysvětlil, proč jsou odlišní.

Poznání může zprostředkovat i učitelům a ostatním zaměstnancům školy. Někteří učitelé vědí o Romech velmi málo, neznají jejich zvyky ani tradice a nemohou proto pochopit, proč se některé dítě chová tak, jak se chová.

Je v tom i kus strachu z neznámého, proto se někdy i romští rodiče bojí přijít do školy, když je učitelé pozvou.

Práce romského pedagogického pracovníka je velice náročná a vyžaduje osobní nasazení. Musí jí často věnovat daleko více času než činí jeho pracovní úvazek.

Práce romského asistenta nepřináší (jako ostatně i u práce učitelů) okamžité viditelné a ocenitelné výsledky. To vše se ukáže až sami dostudují nebo se vyučí.

Místo závislosti na pracovním úřadu budou se moci postarat o své děti a rodiče.

Zlepšení chování dětí, zlepšení prospěchu, kvalitnější připravenost do školy, vyšší sebevědomí, znalost jazyka, to všechno jsou dílčí výsledky práce asistenta. Specifické potřeby romských dětí i ostatních žáků z nepodnětného a sociálně rizikového prostředí nutí učitele učit „jina“ – tradiční způsoby výuky neobstojí.

Jak svůdné je říct, že tyto děti jsou fatálně zanedbané, nemají o nic zájem, nejsou k ničemu, jsou nevzdělavatelné nebo vzdělavatelné jen omezeně. Můžeme se na věc ale podívat jinak–neselhala naše představa o vzdělávání, o jeho cílech, obsahu i formách? Nejsou právě tyto děti citlivým lakmusovým papírkem, jenž nás varuje před tím, čím je naše vzdělávací prostředí stále ještě (nebo čím dál víc) zamořeno?

Neukazují nám tyto děti, že smysl školy zůstal někde daleko za jejími branami–ony ho nevidí a my ho s nimi neumíme hledat. Jaký smysl má škola, jež v dětech vzbuzuje nebo utvrzuje pocity méněcennosti?

Škola, která je hned na začátku docházky uvede do strašlivého zmatku neporozumění, který lze překonat často jen agresí a odporem? Škola, jež strčí dítě do té nejspodnější společenské škatulky a dává mu najevo, že právě ta jediná je pro ně dost dobrá? Proč se při analýzách školní neúspěšnosti dětí ze sociálně slabých rodin nebo komunit ptáme na to, čím nevyhovují děti škole–a ne na to, čím škola nevyhovuje dětem? Zodpovědní učitelé „slabých“ žáků se intuitivně pokoušejí některé nedostatky systému napravit–často prostě proto, že jim nic jiného nezbyvá.

Ač s tím mívají vnitřní potíže, protože to považují za selhání, respektují „zvláštnosti“ svých žáků, ustupují ze svých představ o důležitosti té či oné poučky a snaží se najít styčné body mezi zkušeností žáků a tím, co jim mohou jako učitelé nabídnout.

Mnozí učitelé také sahají po metodách aktivního učení (někdy jim hodně nepřesně říkají „hry“), protože vědí, že rozhýbat žáky, dostat je do stavu pozitivní aktivity je to nejcennější, čeho mohou jako učitelé dosáhnout.¹⁴ Uplatnění romských asistentů je v současné době velmi různorodé.

¹⁴ KOŠTÁLOVÁ, Hana. *Spolupráce s vychovatelem – asistentem učitele, aneb jak ve škole vytvořit tandem*. Praha: Nová škola, o.p.s., 2003.

Někteří pedagogové organizují výuku tak, aby asistenta využili pro skutečnou partnerskou spolupráci. Začínajícím asistentům věnují hodně času a na jejich funkci je systematicky připravují. V současné době jsou v ČR základní školy, kde pracují tři asistenti i více a výsledky jejich práce lze hodnotit.

Na některých školách je přílišná fluktuace romských asistentů. Tuto funkci v současné době nevykonávají pouze ženy, ale i muži.¹⁰ Z praxe lze doložit, že ne vždy bylo přijímání romských asistentů bez problémů. Někteří řešili pouze otázku nezaměstnanosti bez toho, aby měli o tuto práci opravdu zájem.

Nedokázali si představit, co taková práce obnáší, neuměli s dětmi jednat, neměli autoritu a děti je nerespektovaly, proto nastávaly potíže s kázní.

Jindy nevznikla dobrá spolupráce s učiteli, kteří dávali najevo svou nadřazenost, panovala mezi nimi nedůvěra. Učitelé vytýkali asistentům nesamostatnost a málo iniciativy.

Někteří romští asistenti naopak opustili svou funkci z důvodů finančních, neboť ohodnocení bylo podle nich nedostačující, důvodem odchodu bylo také nepřiměřené a hrubé jednání s dětmi.

„My, romští asistenti, působíme jako můstek mezi rodinou a školou. Po nás nastoupí do škol kvalifikovaní romští učitelé. My jsme první vlaštovky. Kdybych si myslel, že jsem zbytečný, našel bych si jinou práci. My jsme sice nevzdělání, ale snažíme se. Důvěra, kterou máme v dětech, je například v tom, že se přijde dítě schovat před rodiči do školy před výpraskem.

Rodič tvrdí, že v době jejich učení to bude ve škole lepší. Posadím ho do lavice, nechám sledovat výuku. Teprve budoucnost ukáže smysl naší práce a výsledky komunikace mezi námi, našimi žáky a jejich rodiči.“

Takto vystíhl charakteristiku práce romských asistentů romský asistent Jozef Cicko ze zvláštní školy v Chomutově na 13. Setkání Hnutí R.

¹⁰ ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. Praha: Grada, 2001.

Romský asistent není ve škole jen proto, aby překonával rozdíl mezi oběma kulturami, ale také proto, aby se od něho gádžovský učitel naučil pracovat s romským dítětem.⁴

⁴ BALVÍN, Jaroslav. *Romové a etika multikulturní výchovy*. Ústí nad Labem: 1999, s. 162.

3 Praktická část

3.1 Cíl praktické části

Tato bakalářská práce má téma: „*Romský asistent při výchově a vzdělávání romských dětí na I. stupni ZŠ*“ a bude se zabývat vlivem romských asistentů na výchovu a vzdělávání romských žáků. Cílem práce je zjistit názory pedagogických pracovníků, rodičů a žáků na funkci romského asistenta a jeho pomoc při edukaci romských dětí na I. stupni ZŠ.

Mezi pedagogickými pracovníky je činnost romských asistentů stále přijímána s různými rozpaky. Někteří si myslí, že tato funkce je naprosto zbytečná, někteří pedagogové nevěří v úspěch nekvalifikovaných lidí, většinou jen se základním vzděláním. Jsou to názory učitelů, kteří ve své třídě romské žáky ještě neučili, a proto romského asistenta nepotřebovali a jeho přítomnost pokládají za zbytečnost.

Na školách se určitě potýkáme s rozdílnými názory na funkci romského pedagogického asistenta, jeho působení na výchovu a vzdělávání romských dětí a proto se budu touto problematikou zabývat v bakalářské práci.

3.2 Charakteristika vzorku

Šetření probíhalo během školního roku 2003 - 2004 v šesti základních školách severočeského okresu, v okolí města Most, kde pracují ve své funkci romští pedagogičtí asistenti.

- ZŠ MOST - RUDOLICE – CHANOV
- ZŠ BEČOV
- ZŠ LITVÍNOV (vráceny zpět nevyplněné)
- ZŠ LITVÍNOV - JANOV
- ZŠ OBRNICE
- 2. ZŠ MOST

Výzkumný vzorek z každé základní školy obsahoval:

- deset pedagogických pracovníků
- jeden romský asistent (výjimku tvoří ZŠ CHANOV – 2 asistenti)
- deset romských dětí

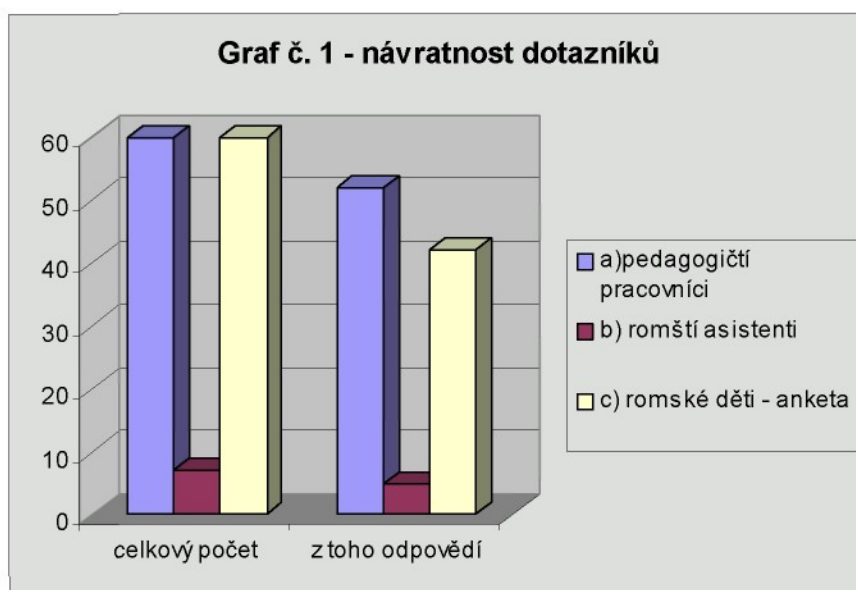
Pro výzkum bylo celkem osloveno :

- 60 pedagogických pracovníků
- 7 romských asistentů
- 60 romských dětí

Návratnost vyplněných dotazníků:

- 52 pedagogických pracovníků
- 5 romských asistentů
- 42 romských dětí - anketa

	Návratnost dotazníků	celkový počet	z toho odpovědí	%
	a) pedagogičtí pracovníci	60	52	86,67%
	b) romští asistenti	7	5	71,43%
	c) romské děti - anketa	60	42	70,00%

Základní škola Most – Rudolice – Chanov

Škola zahájila svou činnost v září 1979. Bývala z počátku školou zvláštní, dnes pracuje podle projektu Obecná škola-č. j. 12 035/97-20.

Tato škola je umístěna na romském sídlišti Most-Chanov, které je již napůl zdevastované. Toto sídliště je svým způsobem považováno za demografickou anomálii. V době šetření měla škola 25 tříd s 256 žáky (124 dívek a 132 chlapců), z toho jsou necelé 3/4 romští žáci. Ve škole pracuje 30 učitelů a 2 romští asistenti.

Ve škole jsou 2 přípravné třídy (již od roku 1993), do kterých bylo tento školní rok zapsáno 38 dětí, z toho 35 dětí je romského původu. Ve většině případů se jedná o děti ze slabého sociokulturního prostředí.

Základní škola – Bečov

Škola byla založena v roce 1980, nachází se v části panelového sídliště a rodinných domů. Vyučuje se zde podle vzdělávacího programu Základní škola pod č.j. 16 847/96-2. V době šetření měla škola 14 tříd s 248 žáky (118 dívek a 130 chlapců), z toho je asi 1/3 romských žáků. Na škole působí 19 pedagogických pracovníků, 2 vychovatelé, 1 romský asistent. Škola má 4 pavilony. Součástí školy jsou i 2 speciální třídy, ve kterých se vyučuje podle vzdělávacího programu zvláštní a pomocné školy, schváleno MŠMT dne 20.6.1997 pod č.j. 035/97-22. Ve třídách jsou také integrováni tělesně postižení žáci, struktura žáků je různorodá, většinou však děti pocházejí ze sociokulturně slabých rodin.

Základní škola - Litvínov – Janov

Škola se nachází v typickém panelovém sídlišti, v provozu je od září r. 1982. Vyučuje se zde podle programu Základní škola č.j.

16 847/96-2. V době šetření měla škola 23 tříd se 472 žáky (230 dívek a 242 chlapců), z toho je asi 1/3 romských žáků. K základní škole patří ještě budova bývalé mateřské školy a jeslí.

Pracuje zde 36 pedagogických pracovníků, 6 vychovatelů a 1 romský asistent. Byla zde otevřena 1 přípravná třída s 15 žáky. Struktura je různorodá, opět zde převažuje větší část žáků ze slabšího sociálního prostředí.

Základní škola - Obrnice

Obec Obrnice se stala příměstskou částí města Most. Škola se nachází uprostřed typického panelového sídliště. Škola byla založena v r. 1972. Skládá se ze dvou budov, ze staré původní školy, kde se nyní nachází již jen 2 třídy 1. stupně a školní družina a z nové budovy – pavilónového typu, kde je umístěno 20 tříd.

V době šetření měla škola 425 žáků (206 dívek a 219 chlapců), z toho je asi 1/3 romských žáků. Na škole pracuje 26 učitelů, 1 vychovatelka, 2 speciální pedagogové a 1 romský asistent. Struktura žáků je různorodá, velká část pochází ze slabého sociálního prostředí.

Základní škola - Most

Vzdělávání na této škole probíhá podle vzdělávacího programu Základní škola č.j. 16 847/96-2. V době šetření měla škola 9 tříd se 178 žáky (88 dívek a 90 chlapců), z toho je asi 1/3 romských žáků. Ve škole pracuje 14 učitelů, 1 speciální pedagog, 1 vychovatelka a 1 romský asistent. Škola se nachází ve starší vilové čtvrti a byla založena r. 1934. Nachází se zde učebny 1. i 2. stupně. Struktura žáků je různorodá, opět ze slabšího sociálního prostředí. Do této školy dochází většina dětí z Dětského domova v Mostě.

3.3 Metody výzkumu

- studium odborné literatury (viz. str.81)
- dotazníky pro pedagogické pracovníky (příloha č. 8)
- dotazník pro romské asistenty (příloha č. 9)
- anketa pro romské děti(příloha č. 10, interpretace závěru str. 70)
- rozhovor (interpretace závěru viz. str. 72)
- pozorování (interpretace závěru viz. str. 74)
- analýza lidských produktů (příloha č. 11)

Dotazník: *technika výzkumu, která je vhodná tam, kde je třeba rychle shromáždit relativně jednoduché údaje od většího počtu osob.*

Anketa: *soubor otázek předpokládaný osobám ve standardizované podobě za účelem zjištění specifických údajů. Jedna z psychodiagnostických metod získávání poznatků o trvalejších charakteristikách osobnosti, o jejich povahových a temperamentových rysech.*¹⁵

- Studium odborné literatury–pro zpracování této práce byla nutná práce s odborným textem–viz. Seznam použité literatury.
- Pro dotazník jsou zařazeny otázky informativního charakteru, přímé práce s dětmi, spolupráce s pedagogickými pracovníky, romskými asistenty-spokojenost s funkcí romského asistenta.
- Anketa obsahuje otázky, které se týkají volného času, vzdělávání, rodiny, činnosti romského asistenta, budoucího povolání.
- Metodou rozhovoru byli dodatečně zjišťovány informace k upřesnění údajů s pedagogickými pracovníky týkajících se: neomluvené absence žáků, způsobu komunikace romského asistenta s romskými rodinami, využívání individuálního přístupu romských asistentů, zájem romských rodičů o výuku, návštěvnost třídních schůzek.

V rozhovorech s romskými asistenty byly zjišťovány: mimoškolní aktivity, akce v době vyučování, exkurze, sebevzdělávání, názor na spolupráci s pedagogickými pracovníky.

¹⁵<http://www.cotoje.cz/hledani.aspx?>

Rozhovor s romskými dětmi na téma vzdělávání, příprava na zaměstnání, přání a touhy do budoucnosti.

- Pozorování se týká chování a jednání romských žáků nejen při vyučování, ale také o přestávkách.
- Analýza lidských produktů se bude zabývat porovnáváním písemného projevu, techniky písma a úpravy sešitů:
 - u žáků ze smíšených rodin
 - u žáků z „čistých“ romských rodin

3.4 Stanovení předpokladů

Hypotéza I.

Můžeme předpokládat, zda- li mají v dnešní době romské děti pozitivní vztah ke škole.

Hypotéza II.

Můžeme předpokládat, že pomocí romského asistenta mají romské děti usnadněné pozitivní sebehodnocení.

3.5 Výsledky a jejich interpretace

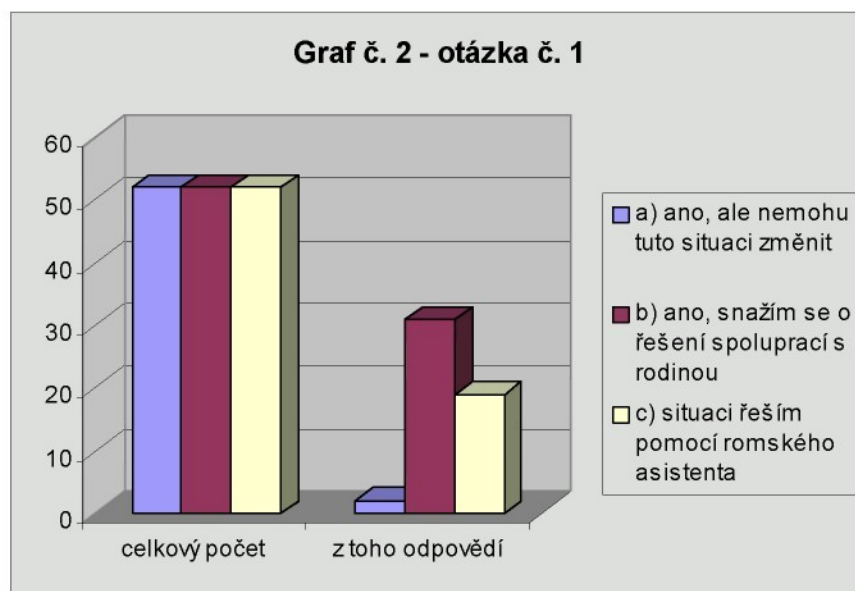
Dotazník pro pedagogické pracovníky obsahoval 12 otázek

(viz. příloha č. 8)

Otázka č. 1 byla informativního charakteru.

1. Víte, že spousta dětí přichází ze sociokulturního prostředí ?

Otázka		celkový počet	z toho odpovědí	%
1	a) ano, ale nemohu tuto situaci změnit	52	2	3,85%
	b) ano, snažím se o řešení spoluprací s rodinou	52	31	59,62%
	c) situaci řeším pomocí romského asistenta	52	19	36,54%

Z grafu č. 2 je patrné, že 2 pedagogové (3,85 %) sice vědí o špatném rodinném zázemí romských dětí, ale nehodlají s tím nic dělat.

31 pedagogů (59,61 %) se snaží o spolupráci s rodinou

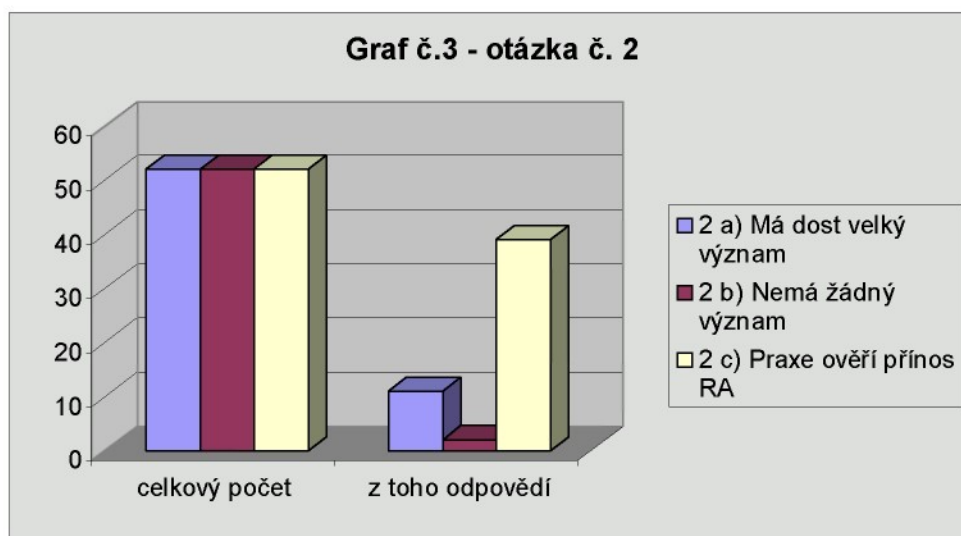
a 19 (36,54 %) pedagogů problémy řeší pomocí romského asistenta.

Otázka č. 2, 11 se týká funkce romského asistenta na škole.

2. Jaký význam má v současné době podle vás funkce romských asistentů?

11. Jste osobně přesvědčen o významu funkce romského asistenta na škole?

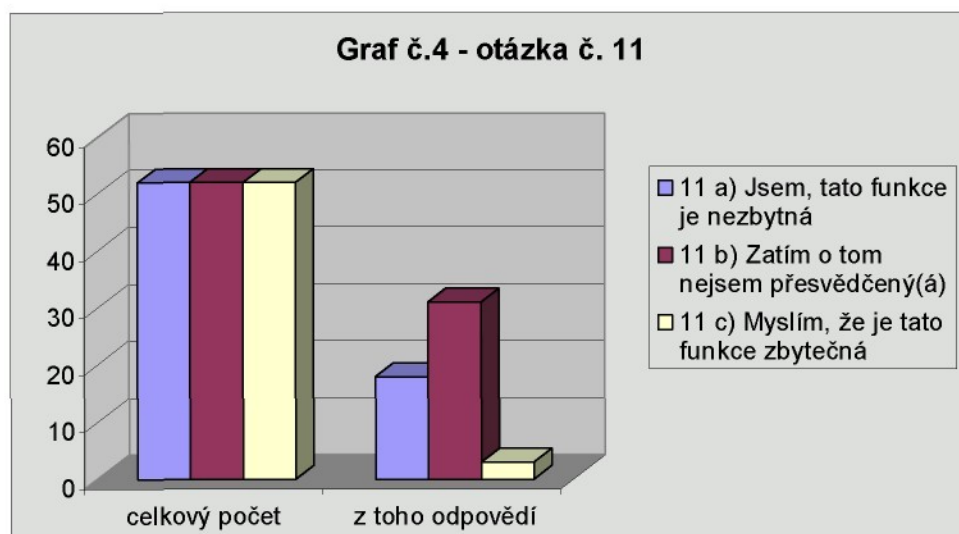
Otázka		celkový počet	z toho odpovědí	%
2	a) má dost velký význam	52	11	21,15
	b) nemá žádný význam	52	2	3,84
	c) praxe ověří přínos RA	52	39	75,00
11	a) jsem, tato funkce je nezbytná	52	18	34,62
	b) zatím o tom nejsem přesvědčený(á)	52	31	59,62
	c) myslím, že je tato funkce zbytečná	52	3	5,77

Z grafu č. 3 vyplývá, že velký význam funkci romského asistenta přikládá 11 pedagogů (21,15 %).

Jen 2 (3,84 %) dotazovaní si myslí, že tato funkce je zbytečná .

Většina dotazovaných v počtu 39 pedagogů (75%) se domnívá, že teprve praxe ověří přínos práce romského asistenta.

Z grafu č. 4 vyplývá, že o nezbytnosti romského asistenta na škole je přesvědčeno 18 dotazovaných (34,62%).

Dostatečně přesvědčeno o významu funkce romského asistenta zatím není 31 dotazovaných (59,62%).

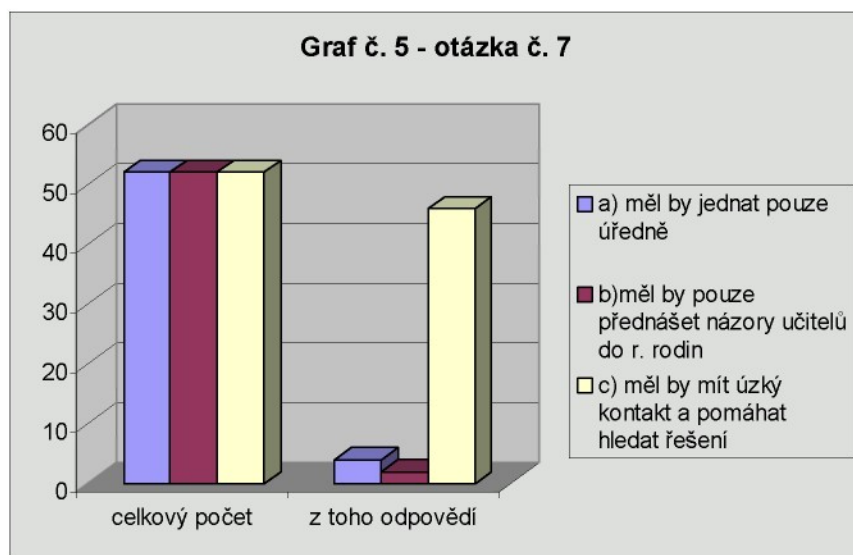
O zbytečnosti této funkce jsou přesvědčeni 3 dotazovaní (5,77%).

Otázka č. 7,8 se týká role asistenta, rodiny dětí, rodičů.

7. Je vhodné podle Vás, aby navázal kontakt asistent- rodina?

8. Uvědomujete si, že romský asistent je „terčem“ ze strany rodičů i učitelů?

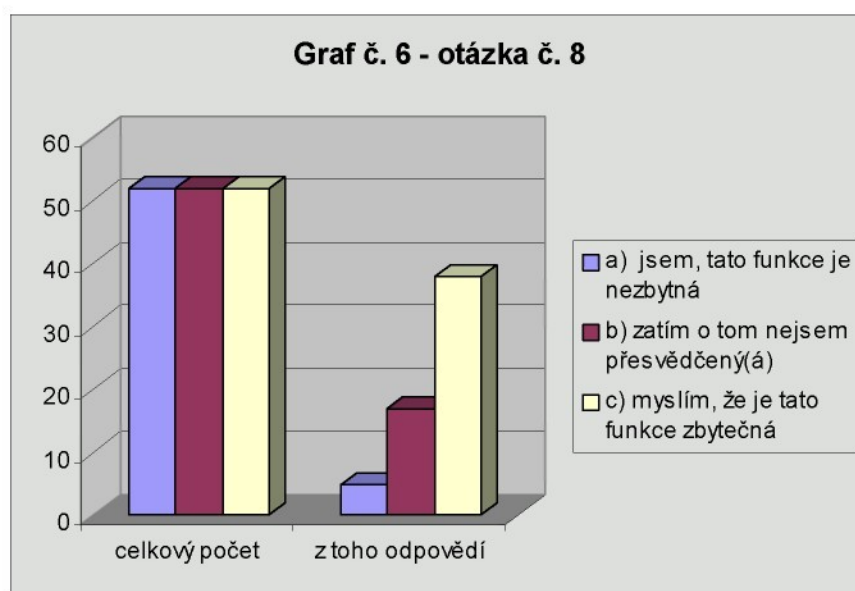
Otázka		celkový počet	z toho odpovědí	%
7	a) měl by jednat pouze úředně	52	4	7,69%
	b) měl by pouze přednášet názory učitelů do romských rodin	52	2	3,85%
	c) měl by mít úzký kontakt a pomáhat hledat řešení	52	46	88,46%
8	a) jsem, tato funkce je nezbytná	52	5	9,62%
	b) zatím o tom nejsem přesvědčený(á)	52	17	32,69%
	c) myslím, že je tato funkce zbytečná	52	38	73,08%

Z grafu č. 5 je patrné, že pro úřední kontakt se rozhodli pouze 4 dotazovaní (7,69 %).

S tím, aby romský asistent přenášel do rodin pouze názory pedagogických pracovníků souhlasí 2 dotazovaní (3,85%).

Pro navázání úzkého kontaktu s rodinami a pomáhat hledat řešení je 46 dotazovaných (88,46%).

Z grafu č. 6 je zřejmé, že lhostejný postoj zaujalo 5 dotazovaných (9,62%). Bezradný postoj zaujalo 9 dotazovaných (17,31%).

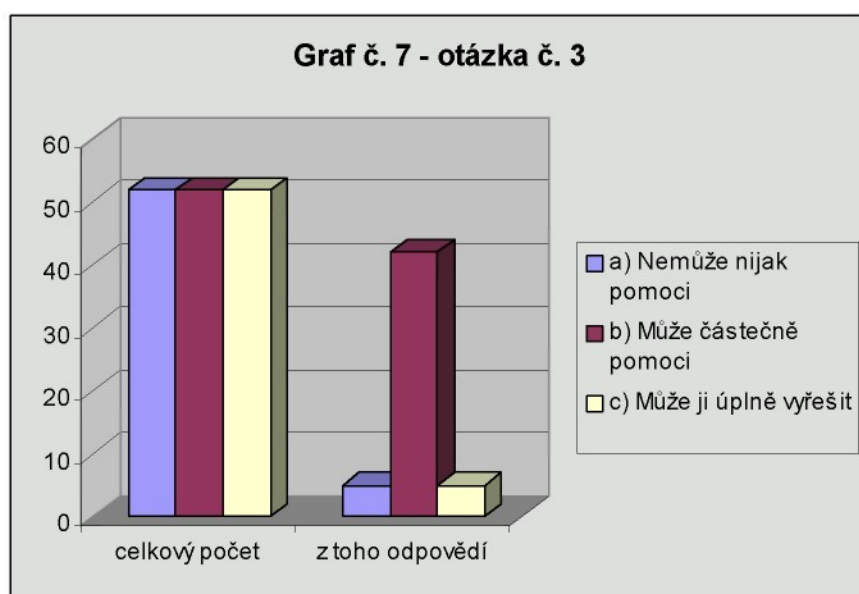
Aktivním postojem k romskému asistentovi se vyjádřilo 38 dotazovaných (73,08%).

Otázka č. 3,5 se týká problémů s romským etnikem a snahy o řešení.

3. Může romský asistent pomoci v řešení romské problematiky na škole?

5. Myslíte si, že asistent může vyřešit problémy s romským etnikem?

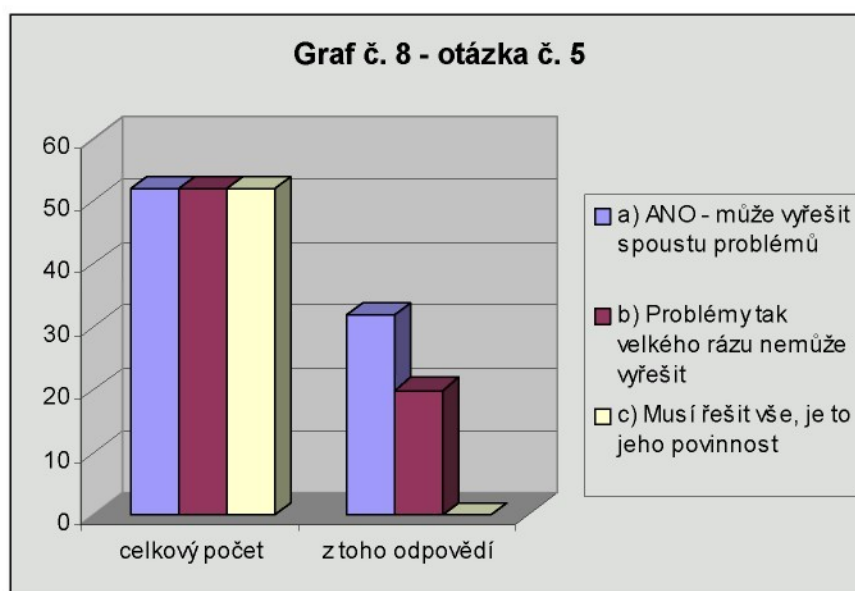
otázka		celkový počet	z toho odpovědí	%
3	a) nemůže nijak pomoci	52	5	9,62%
	b) může částečně pomoci	52	42	80,77%
	c) může ji úplně vyřešit	52	5	9,62%
5	a) ano - může vyřešit spoustu problémů	52	32	61,54%
	b) problémy tak velkého rázu nemůže vyřešit	52	20	38,46%
	c) musí vyřešit vše, je to jeho povinnost	52	0	0,00%

Z grafu č. 7 je patrné, že 5 dotazovaných (9,62%) se domnívá, že romský asistent nemůže vůbec pomoci v řešení romské problematiky na škole.

42 dotazovaných (80,77%) věří, že romský asistent může v řešení romské problematiky na škole pomoci pouze částečně.

5 dotazovaných (9,62%) věří, že romský asistent může pomoci romskou problematiku na škole vyřešit úplně.

Z grafu č. 8 je zřejmé, že názor o řádně proškoleném a aktivním romském asistentovi, který může vyřešit řadu problémů, zastává 32 dotazovaných (61,54%).

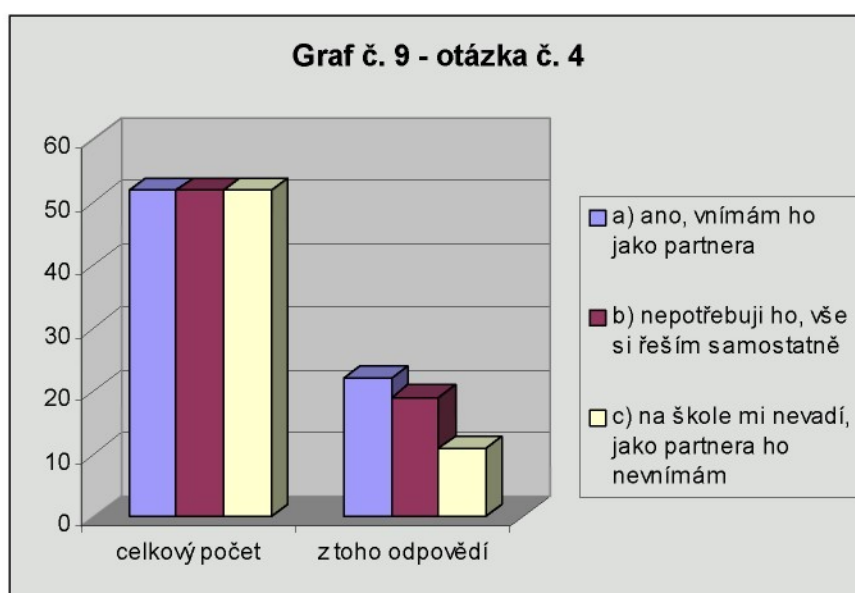
Druhá skupina 20 dotazovaných (38,46%) si myslí, že problémy tak velkého rázu nemůže romský asistent absolutně vyřešit.

Nikdo z dotazovaných se nemyslí, že by musel romský asistent řešit vše jen z toho důvodu, že je to jeho povinnost.

Otázka č. 4 je informativního charakteru.

4. Je pro Vás přímá přítomnost asistenta v hodině přínosem?

Otázka		celkový počet	z toho odpovědí	%
4	a) ano, vnímám ho jako partnera	52	22	42,31%
	b) nepotřebuji ho, vše si řeším samostatně	52	19	36,54%
	c) na škole mi nevadí, jako partnera ho nevnímám	52	11	21,15%

Z grafu č. 9 je patrné, že 22 dotazovaných (42,31%) ho vnímá jako partnera při své práci.

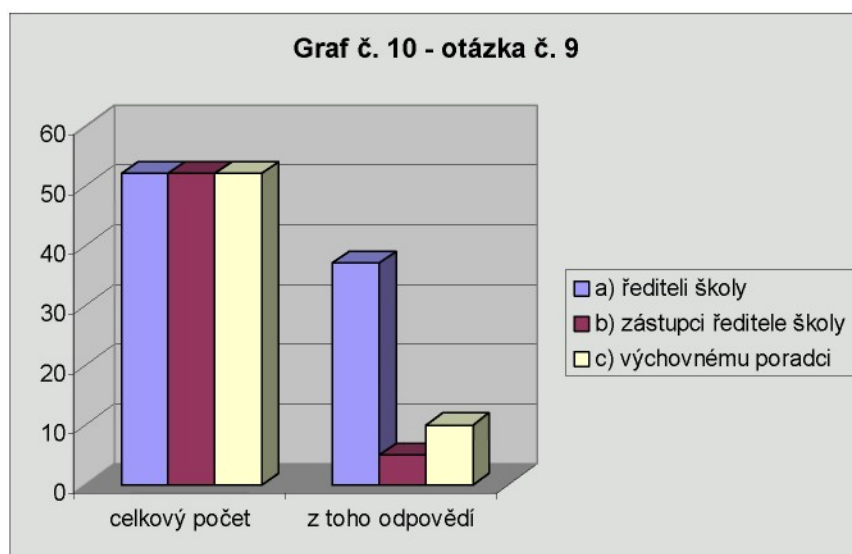
19 dotazovaných (36,54%) ho ke své práci nepotřebují, raději si problémy řeší sami.

11 dotazovaných (21,15%) ve škole jeho přítomnost nevadí, za svého partnera ho nepovažují.

Otázka č. 9 se týká kompetence k romskému asistentovi.

9. Komu by měl být asistent na škole podřízený?

Otázka		celkový počet	z toho odpovědí	%
9	a) řediteli školy	52	37	71,15%
	b) zástupci ředitele školy	52	5	9,62%
	c) výchovnému poradci	52	10	19,23%

Z grafu č. 10 je patrné, že 37 dotazovaných (71,15%) si myslí, že romský asistent by měl být přímo podřízený řediteli školy.

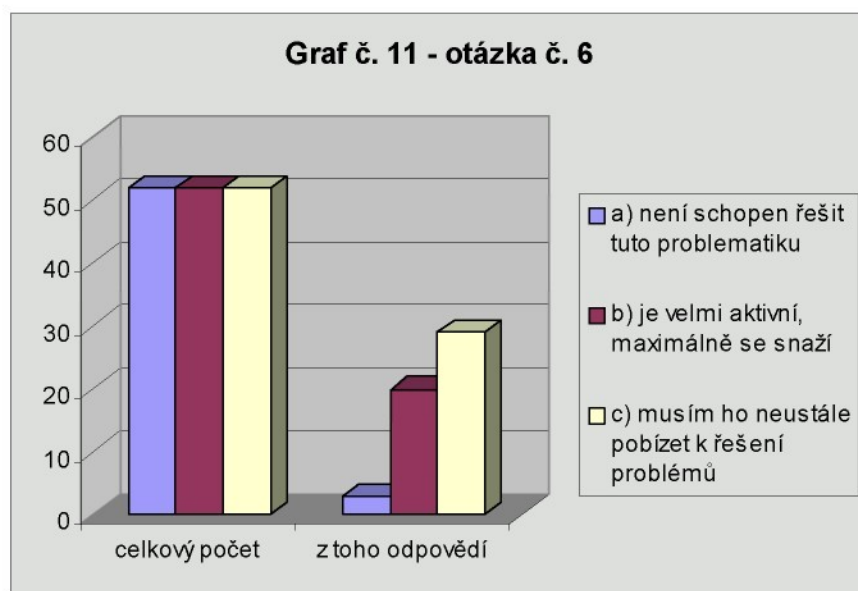
Pouze 5 dotazovaných (9,62%) si myslí, že by měl být podřízený zástupci ředitele školy.

Pro přímou podřízenost výchovnému poradci se vyjádřilo 10 dotazovaných (19,23%).

Otázka č. 6 se týká aktivity romského asistenta.

6. Jak hodnotíte aktivitu Vašeho asistenta na škole?

Otázka		celkový počet	z toho odpovědí	%
6	a) není schopen řešit tuto problematiku	52	3	5,77%
	b) je velmi aktivní, maximálně se snaží	52	20	38,46%
	c) musím ho neustále pobízet k řešení problémů	52	29	55,77%

Jen 3 dotazovaní (5,77%) si myslí, že jejich romský asistent na škole není schopen samostatně pracovat.

Jako aktivního a maximálně se snažícího romského asistenta hodnotí 20 dotazovaných (38,46%).

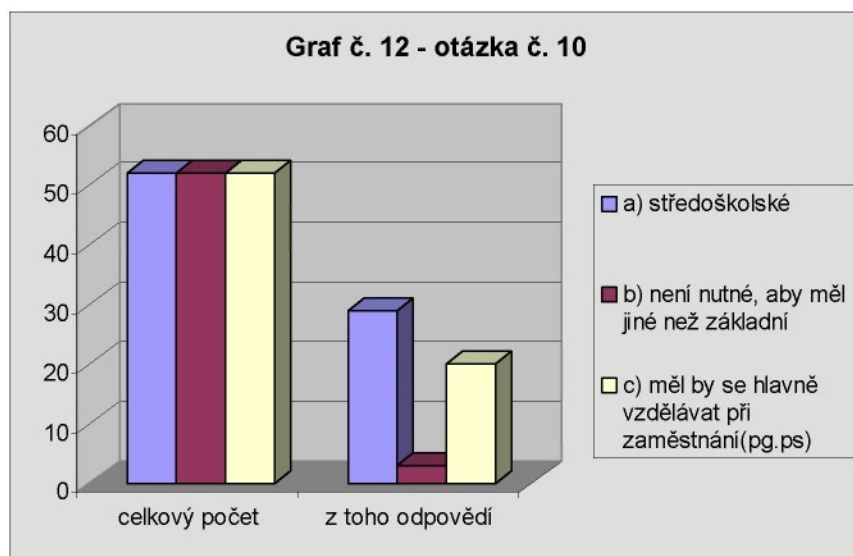
Neustále pobízet svého asistenta musí k činnosti 29 dotazovaných (55,77%).

Otázky č. 10, 12 jsou informativního rázu.

10. Jaké vzdělání by měl mít podle Vás romský asistent?

12. Jste muž – žena?

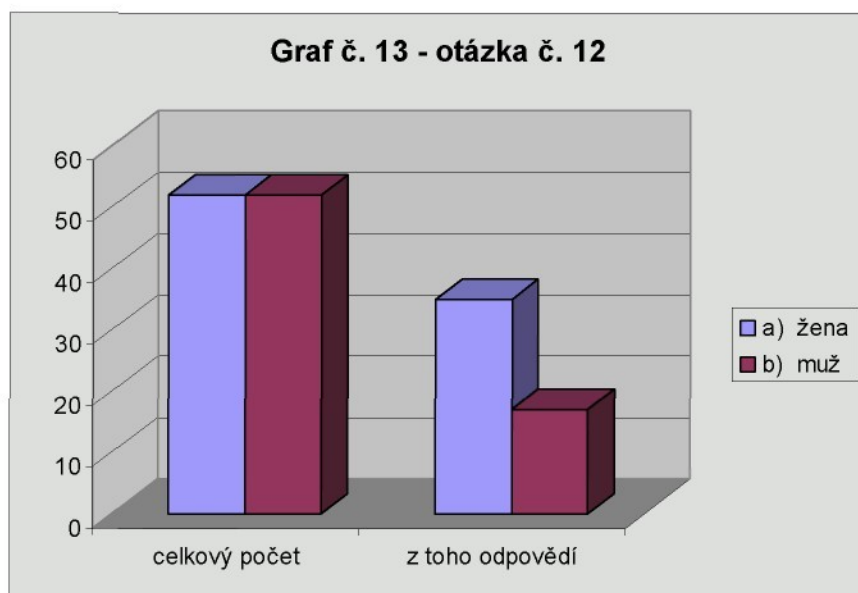
Otázka		celkový počet	z toho odpovědí	%
10	a) středoškolské	52	29	55,77%
	b) není nutné, aby měl jiné než základní	52	3	5,77%
	c) měl by se hlavně vzdělávat při zaměstnání (pg. - ps)	52	20	38,46%
12	a) žena	52	35	67,31%
	b) muž	52	17	32,69%

Z grafu č.12 je patrné, že jako nutnost mít středoškolské vzdělání považuje 29 (55,77%) dotazovaných.

Pro základní vzdělání se rozhodli pouze 3 (5,77%) dotazovaní.

Romský asistent by se měl při zaměstnání vzdělávat, hlavně v oblasti pedagogiky a psychologie, a to je názor 20 (38,46%) dotazovaných.

Z grafu č. 13 je zřejmé, že z 52 dotazovaných je 35 žen (67,31%) a 17 mužů (32,69%).

Závěr šetření dotazníků pro pedagogické pracovníky

Cílem této práce je zjistit, zda- li romský asistent plní svou funkci při vzdělávání romských dětí na školách.

Dotazník pro pedagogické pracovníky obsahoval 13 otázek, celkem odpovídalo 52 respondentů.

Všichni pedagogičtí pracovníci si uvědomují, že většina část dětí romského etnika pochází ze sociokulturně nepřizpůsobivých rodin. Větší část učitelů si problémy s těmito rodinami raději řeší sama, ale důležité je, že velká část učitelů řeší problémy pomocí romských asistentů. Z grafu však i můžeme zjistit, že stále jsou mezi námi učitelé, kteří považují funkci romského asistenta za zbytečnou.

Přítomnost asistenta je důležitá a jeho uplatnění nebo samostatnost se projevuje po absolvování různých školení a seminářích, kterých se asistent účastní v průběhu roku.

Pro kontakt s romskou rodinou je asistent lepší než učitel sám a jeho postoj k nim by měl být spíše přátelský než-li úřední.

Dotazovaní se shodli, že by měl být přímo podřízený řediteli školy a nárokováno by mělo být alespoň středoškolské vzdělání.

Závěrem můžeme konstatovat, že většina dotazovaných, podle zhodnocení jejich odpovědí, přikládá funkci romského asistenta důležitou úlohu, kterou si uvědomují již teď, po několika letech existence této funkce. Z mnoha odpovědí též vyplývá, že by se mělo věnovat více pozornosti oblasti multikulturní výchovy a to u samotných pedagogických pracovníků. Netolerantní přístup se objevil v odpovědích na otázky a to převážně u starších pedagogů.

Dotazník pro romské asistenty obsahoval 12 otázek

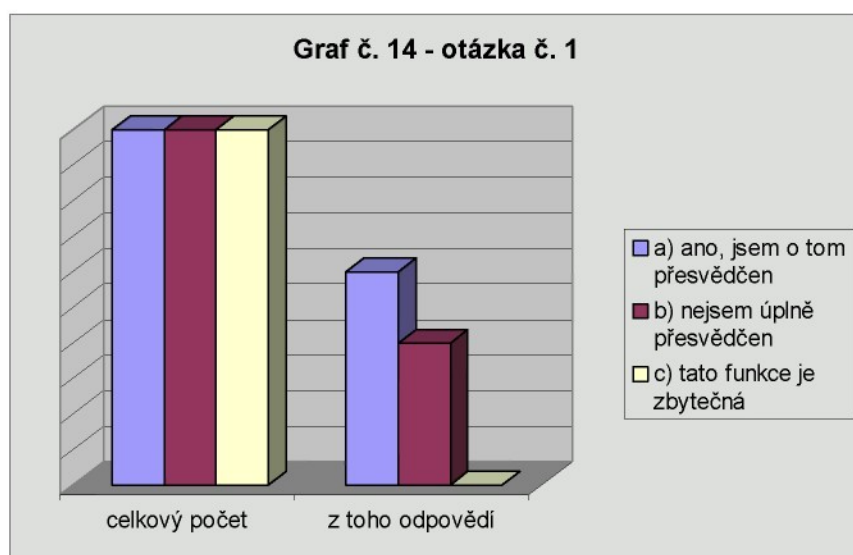
(viz. příloha č. 9)

Otázky č. 1,10 se věnují funkci romského asistenta.

1. Jste přesvědčen o prospěšnosti funkce romského asistenta na vaší škole?

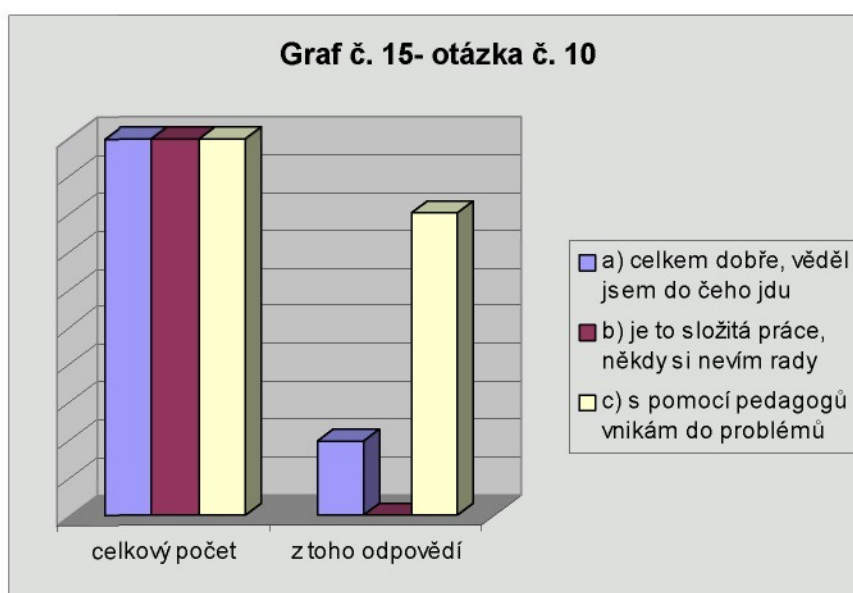
10. Jak se vyrovnáváte s vykonáváním funkce romského asistenta?

otázka		celkový počet	z toho odpovědí	%
1	a) ano, jsem o tom přesvědčen	5	3	60,00%
	b) nejsem úplně přesvědčen	5	2	40,00%
	c) tato funkce je zbytečná	5	0	0,00%
10	a) celkem dobře, věděl jsem do čeho jdu	5	1	20,00%
	b) je to složitá práce, někdy si nevím rady	5	0	0,00%
	c) s pomocí pedagogů vnikám do problémů	5	4	80,00%

Z grafu č. 14 je nám patrné, že o prospěšnosti a důležitosti funkce romského asistenta jsou přesvědčeni 3 dotazovaní (60,00%), úplně přesvědčení jsou 2 dotazovaní (40,00%) .

Žádný z dotazovaných si nemyslí, že by tato funkce byla zbytečná.

Z grafu č. 15 je patrné, že dobře se se svou funkcí vyrovnává 1 dotazovaný (20,00%), protože věděl, co ho čeká.

Přestože je tato práce složitá a náročná, ani jeden dotazovaný neodpověděl, že by si nevěděl rady.

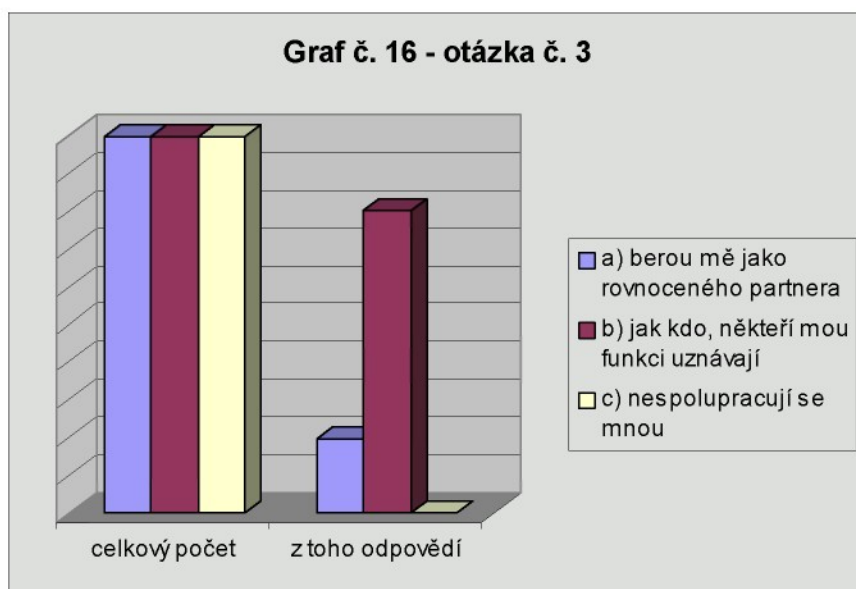
S pomocí pedagogických pracovníků vnikají do problémů 4 dotazovaní (60,00%).

Otázka č. 3,9 se týká vztahů pedagogických pracovníků a romských rodin s romským asistentem.

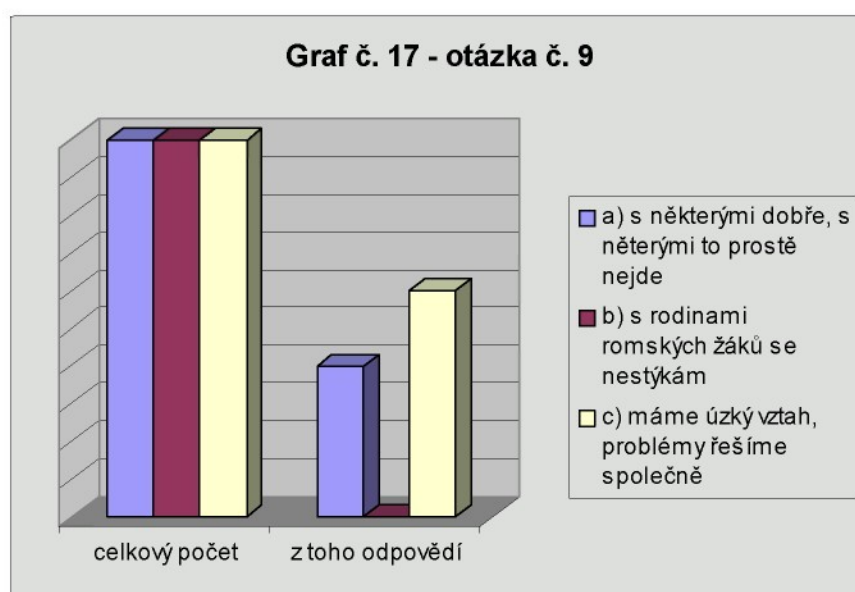
3. Jak k funkci romského asistenta přistupují ostatní pedagogičtí pracovníci na škole?

9. Jaký je Váš vztah a jak vycházíte s romskými rodinami?

otázka		celkový počet	z toho odpovědí	%
3	a) berou mě jako rovnocenného partnera	5	1	20,00%
	b) jak kdo, někteří mou funkci uznávají	5	4	80,00%
	c) nespolupracují se mnou	5	0	0,00%
9	a) s některými dobře, s některými to prostě nejde	5	2	40,00%
	b) s rodinami romských žáků se nestýkám	5	0	0,00%
	c) máme úzký vztah, problémy řešíme společně	5	3	60,00%

Z grafu č. 16 je patrné, že pouze s 1 dotazovaným (20,00%) spolupracují pedagogičtí pracovníci jako s rovnocenným partnerem. 4 dotazovaní (80,00%) si myslí, že záleží každém pedagogickém pracovníku na jejich funkci, žádný z dotazovaných se nemyslí, že by pedagogičtí pracovníci považovali jejich funkci za zbytečnou.

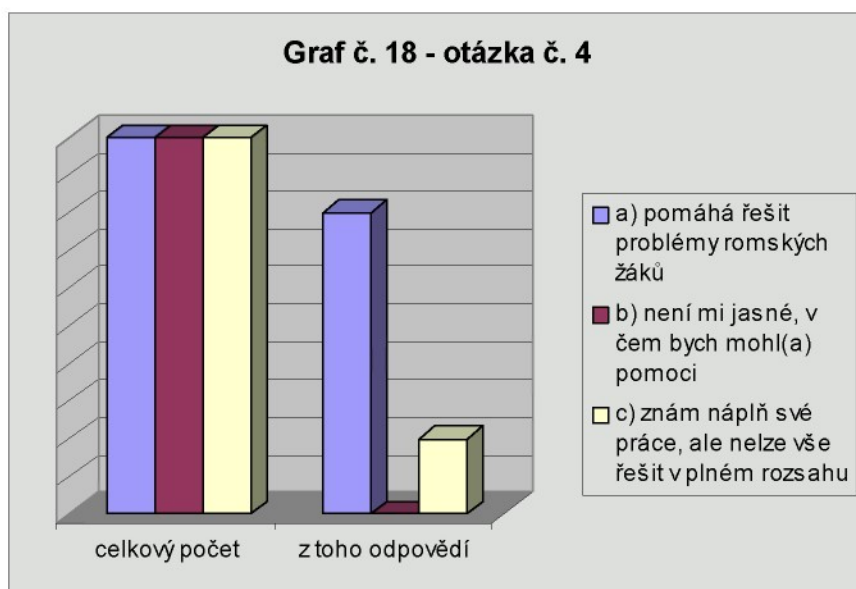
Z grafu č. 17 je patrné, že 2 dotazovaní (40,00%) ví, že s některými rodinami se spolupracuje dobře a s jinými rodinami je komunikace obtížnější. Žádný z dotazovaných se nevyhýbá kontaktu s romskými rodinami. Úzký kontakt a společné řešení problémů dětí potvrzují 3 dotazovaní (60,00%).

Otázka č. 4,12 se týká činnosti a angažovanosti romských asistentů.

4. V čem spočívá Vaše hlavní činnost?

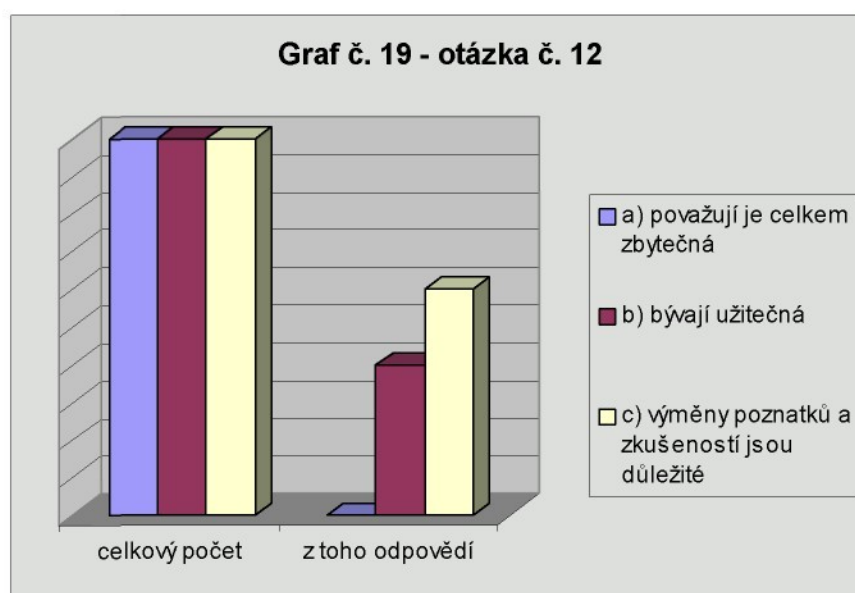
12. Jaký máte názor na setkání romských asistentů?

otázka		celkový počet	z toho odpovědí	%
4	a) pomáhá řešit problémy romských žáků	5	4	80,00%
	b) není mi jasné, v čem bych mohl(a) pomoci	5	0	0,00%
	c) znám náplň své práce, ale nelze vše řešit v plném rozsahu	5	1	20,00%
12	a) považují je celkem zbytečná	5	0	0,00%
	b) bývají užitečná	5	2	40,00%
	c) výměny poznatků a zkušeností jsou důležité	5	3	60,00%

Z grafu č.18 je patrné, že 4 dotazovaní (80,00%) se domnívají, že jejich hlavní činnost spočívá v pomoci řešit problémy romských žáků. Všem dotazovaným je jasné, v čem spočívá jejich hlavní činnost a v čem by mohli být užiteční při práci s romskými dětmi.

1 (20,00%) dotazovaný sice zná záplň své práce, ale myslí si, že je velmi obtížné ji plnit v plném rozsahu.

Z grafu č. 19 je patrné, že žádný z dotazovaných nepovažuje setkání romských asistentů za zbytečná.

2 dotazovaní (40,00%) si myslí, že některá setkání by mohla být prospěšná.

3 dotazovaní (60,00%) si jsou jistí, že výměny názorů poznatků a zkušeností mezi romskými asistenty jsou velice důležité a prospěšné.

Otázky č. 6,7,8 se týkají vztahů mezi asistenty a romskými dětmi.

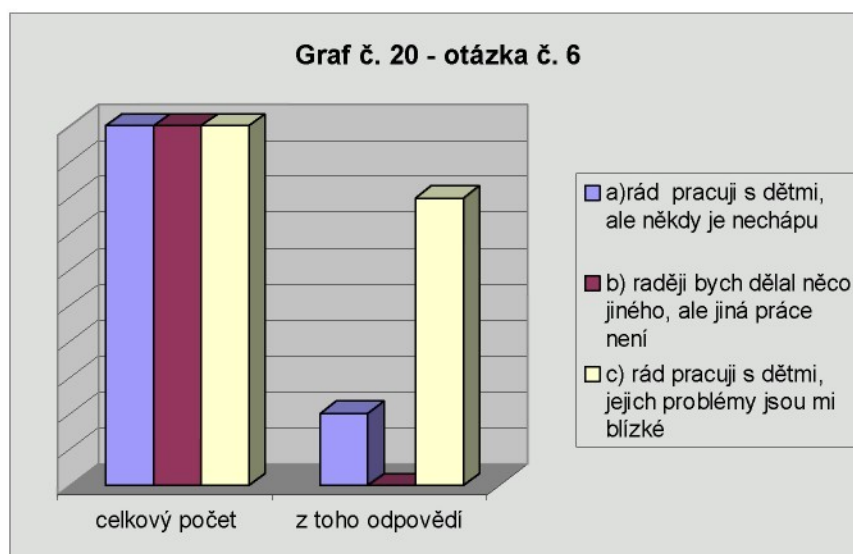
6. Jaký vztah máte k romským dětem?

7. Jak specifikujete romské děti?

8. Jaký vztah mají k Vám romské děti?

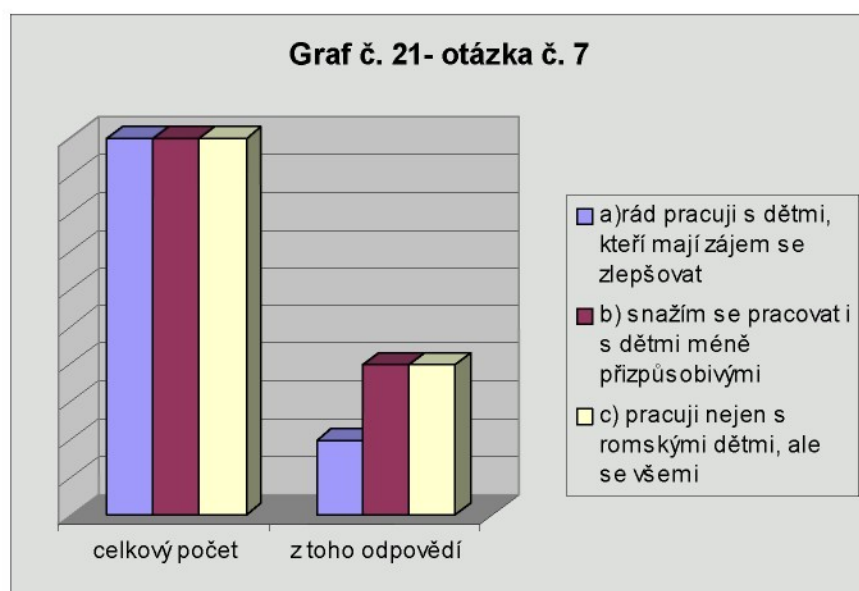
otázka		celkový počet	z toho odpovědí	%
6	a) rád pracuji s dětmi, ale někdy je nechápu	5	1	20,00%
	b) raději bych dělal něco jiného, ale jiná práce není	5	0	0,00%
	c) rád pracuji s dětmi, jejich problémy jsou mi blízké	5	4	80,00%
7	a) rád pracuji s dětmi, kteří mají zájem se zlepšovat	5	1	20,00%
	b) snažím se pracovat i s dětmi méně přizpůsobivými	5	2	40,00%
	c) pracuji nejen s romskými dětmi, ale se všemi	5	2	40,00%

otázka		celkový počet	z toho odpovědí	%
8	a) kladný, přijdou se poradit i svěřit s problémy	5	2	40,00%
	b) většinou o mě neví, nechodí za mnou	5	0	0,00%
	c) naše kladné vztahy jsou oboustranné	5	3	60,00%

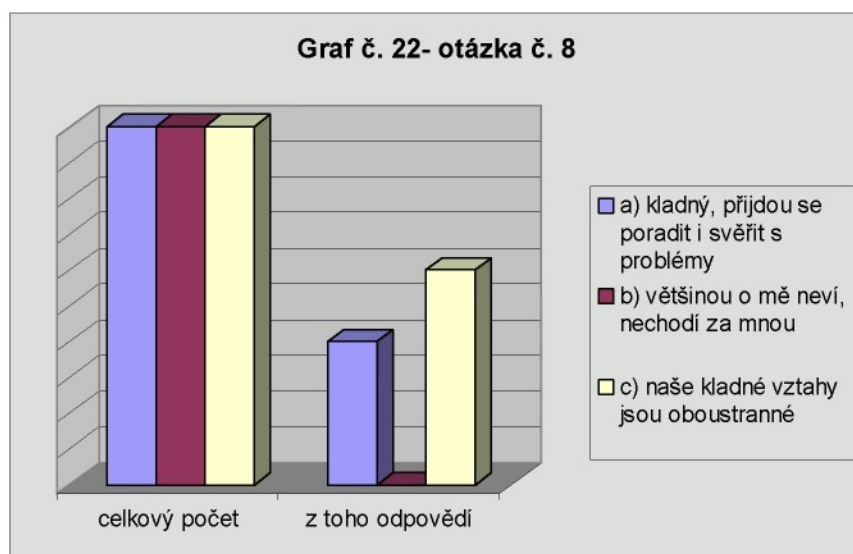
Z grafu č. 20 je patrné, že pouze 1 (20,00%) dotazovaný se setkal s tím, že nechápal problémy dětí.

Žádný z dotazovaných si nevybral tuto práci jako východisko z nouze. 4 (80,00%) dotazovaní velice rádi pracují s dětmi a jejich problémy jsou jim blízké.

Z grafu č. 21 je vidět, že pouze 1 (20,00%) dotazovaný pracuje s dětmi, kteří mají zájem se dále zlepšovat.

Pracovat s dětmi méně přizpůsobivými se snaží 2 (40,00%) dotazovaní, se všemi dětmi, nejen s romskými pracují 2 (40,00%) dotazovaní.

Z grafu č. 22 je patrné, že za 2 (40,00%) dotazovanými chodí děti pro radu nebo svěřit se svými problémy.

Žádný dotazovaný si není vědom toho, že by za ním děti nechodily z důvodu nevědomosti o jeho přítomnosti na škole.

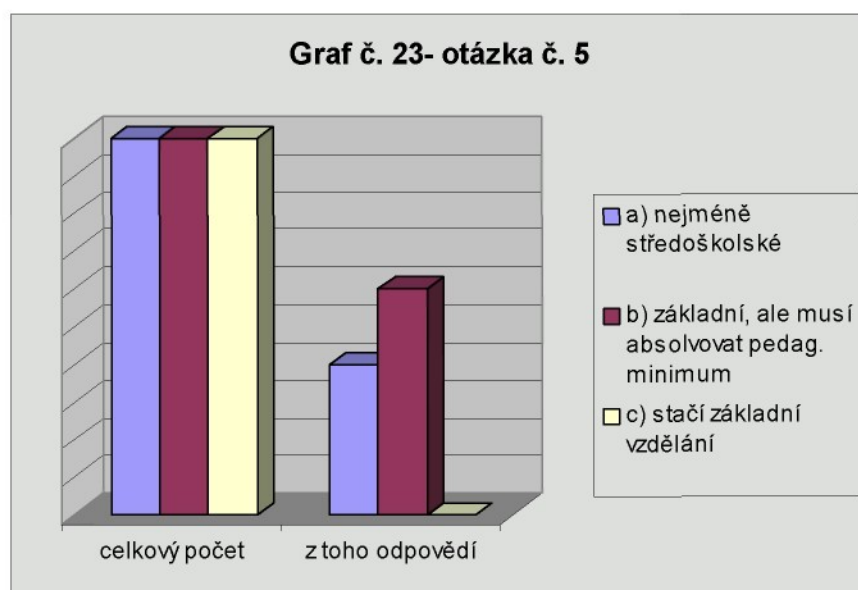
O oboustranných vztazích jsou přesvědčeni 3 (60,00%) dotazovaní.

Otázky č. 5,11 se týkají vzdělání romských asistentů.

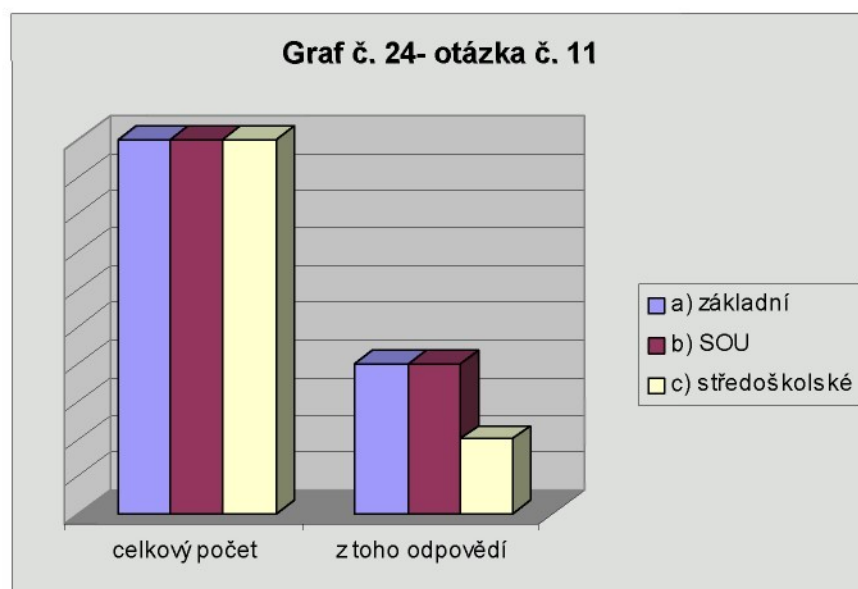
5. Jaké vzdělání by měl mít podle Vás romský asistent?

11. Jaké máte vzdělání?

otázka		celkový počet	z toho odpovědi	%
5	a) nejméně středoškolské	5	2	40,00%
	b) základní, ale musí absolvovat pedagog. minimum	5	3	60,00%
	c) stačí základní vzdělání	5	0	0,00%
11	a) základní	5	2	40,00%
	b) SOU	5	2	40,00%
	c) středoškolské	5	1	20,00%

Z grafu č. 23 je patrné, že pro středoškolské vzdělání se rozhodli 2 dotazovaní (40,00%), pro základní vzdělání s podmínkou absolvování alespoň pedagogického minima se rozhodli 3 (60,00%) dotazovaní. Jen pro základní vzdělání se nerozhodl žádný z dotazovaných.

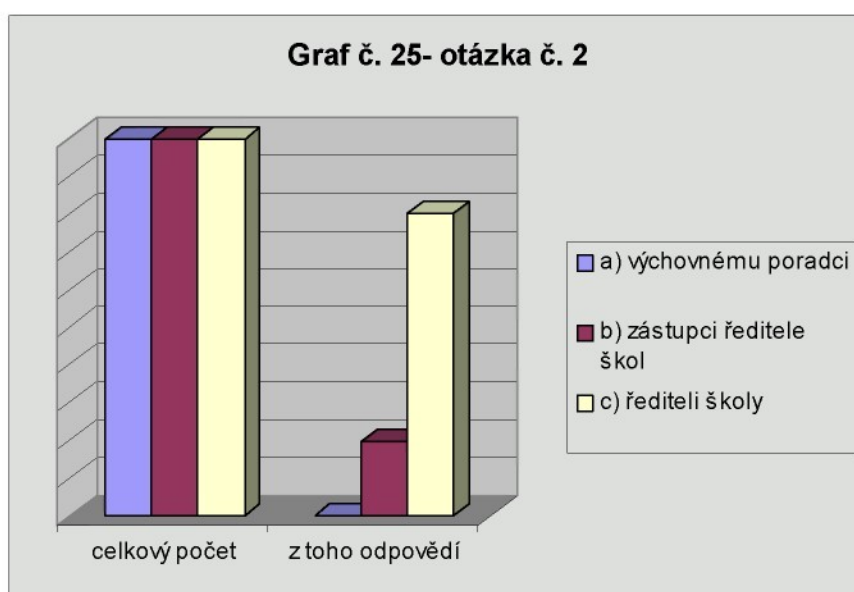

Z grafu č. 24 je patrné, že základní vzdělání mají 2 dotazovaní (40,00%), SOU absolvovali 2 (40,00%) dotazovaní a 1 (20,00%) dotazovaný má středoškolské vzdělání

Otázka č. 2 se týká, komu je romský asistent podřízen.

2. Komu jste na škole přímo podřízen?

otázka		celkový počet	z toho odpovědí	%
2	a) výchovnému poradci	5	0	0,00%
	b) zástupci ředitele škol	5	1	20,00%
	c) řediteli školy	5	4	80,00%

Z grafu č. 25 je patrné, že žádný z dotazovaných si nemyslí, že by měl být podřízen výchovnému poradci.

Pouze 1 (20,00%) z dotazovaných si myslí, že by měl být přímo podřízený zástupci ředitele školy.

4 (80,00%) dotazovaní si myslí, že by měli být podřízeni přímo pouze řediteli školy.

Závěr šetření dotazníku pro romské asistenty

Velká část dotazovaných si myslí, že jejich funkce romských asistentů je důležitá. Shodují se ve většině případech, že mají být přímo podřízeni řediteli škol. Část učitelů s nimi spolupracuje jako s rovnocennými partnery, někteří schvalují základní vzdělání s nutností pedagogického minima a doporučují vhodný typ samostudia, hlavně pedagogicko- psychologického směru.

Všichni dotazovaní rádi pracují se všemi dětmi, protože jsou jim jejich problémy blízké. Nevyhýbají se ani práci s problémovými dětmi, vztahy s dětmi jsou oboustranně kladné.

S romskými rodinami mají dotazovaní úzký kontakt, jak sami sdělují, s některými rodinami se jim pracuje bez problémů, s jinými je komunikace obtížnější.

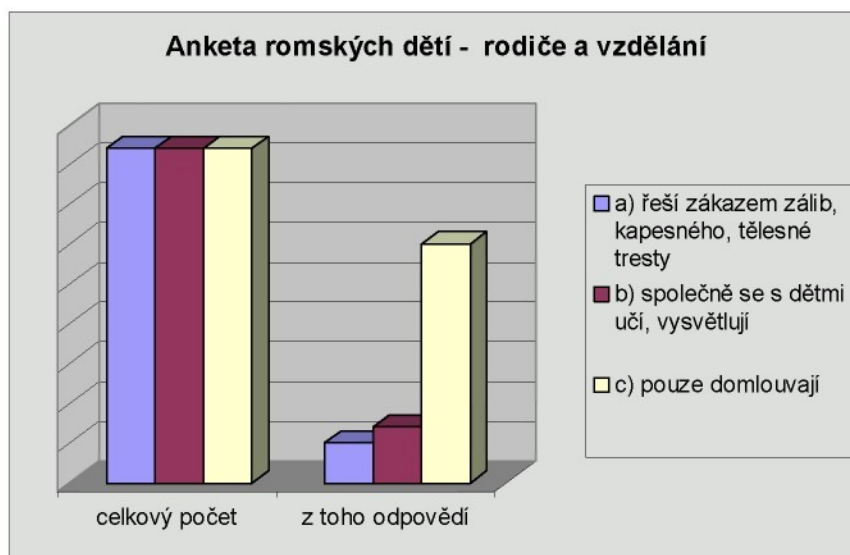
Z rozhovorů, které byly uskutečněny s romskými asistenty vyplynula skutečnost, že si tuto práci zvolili proto, že mají rádi práci s dětmi. Sami si myslí, že jejich práce není v žádném případě zbytečná, že mohou fungovat jako spojení mezi českým učitelem, romským žákem a jeho rodinou.

3.5.3 Anketa pro romské děti obsahovala – 13 otázek
(viz. příloha č. 10)

Anketa obsahovala otázky ze čtyř oblastí: volnočasové aktivity, rodiče a vzdělání, budoucí povolání, funkce asistenta.

Rodiče a vzdělání:

téma	Reakce rodičů na špatný prospěch svých dětí	celkový počet	z toho odpovědí	%
	a) řeší zákazem zálib, kapesného, tělesné tresty	42	5	11,90%
	b) společně se s dětmi učí, vysvětlují	42	7	16,67%
	c) pouze domlouvají	42	30	71,43%

Z grafu je patrné, jak rodiče reagují na špatný prospěch svých dětí.

30 rodičů (71,43%) dětem domlouvá a vysvětluje, snaží se je motivovat k lepší práci a lepším výsledkům.

7 rodičů (16,67%) se snaží dětem pomoci tím, že se s nimi učí a vysvětlují nedostatky.

5 rodičů (11,90%) řeší špatný prospěch zákazem zálib, odnímání kapesného nebo dokonce tělesnými tresty.

Z ankety vyplynulo, že všem rodičům záleží na vzdělání svých dětí. Rozdíl je pouze v motivaci jednotlivých rodin. Rodiče si uvědomují důležitost vzdělání svých dětí. Uvádí nejen lepší možnost ve výběru povolání, ale hlavně materiální zabezpečení.

Funkce asistenta

téma	asistent na škole	celkový počet	z toho odpovědí	%
	a) není ho vůbec potřeba	42	2	4,76%
	b) pomáhá slabým dětem, chodí do rodin	42	34	80,95%
	c) pomáhá pedagogickým pracovníkům	42	6	14,29%

Z grafu vyplývá, že pouze 2 žáci (4,76%) si myslí, že funkce asistenta na škole je zbytečná.

34 žáků (80,95%) si myslí, že asistent pomáhá slabým žákům a je potřebný pro kontakt mezi školou a rodinou.

6 žáků (14,29%) si myslí, že asistent pomáhá pedagogickým pracovníkům.

Závěr šetření ankety pro romské děti

Volnočasové aktivity:

V anketě jsme zjistili, že většina romských dětí tráví svůj volný čas sportováním, je to hlavně fotbal u chlapců, tanec u dívek, zpěv v různých sborech. Část z nich jsou členy místních sportovních klubů. Jejich aktivity jsou pravidelné, někdy 2–3 krát týdně. Dále svůj volný čas, spíše celé víkendy, tráví u nejbližších příbuzných, babiček, tet–kde, podle žáků, je více legrace než doma.

Několik dětí tráví svůj čas u televize nebo venku se spolužáky či kamarády. Děti uvádí, že svůj volný čas tráví spolu s rodiči na společných akcích: různé procházky do přírody s domácími miláčky, návštěva ZOO, výlety, společné návštěvy nejbližších příbuzných, dovolené. Jen minimum dětí nikam s rodinou nechodí. Někteří však uvádí, že záleží hlavně na finanční situaci rodiny.

Rodiče a vzdělání:

Z ankety vyplynulo, že většina rodičů si uvědomuje důležitost vzdělání pro své děti. Liší se však svým přístupem a motivací, jakým děti pro vzdělání získávají. Uvádí nejen lepší možnost ve výběru povolání, ale hlavně materiální zabezpečení.

Budoucí povolání

Všichni žáci si uvědomují, že vzdělání je pro ně důležité. Straší je vidina těžké manuální práce, kterou je rodiče straší v případě neúspěchu. Z ankety vyplynulo, že někteří žáci by chtěli získat vzdělání podle svých studijních výsledků, ale někteří vědí, že jejich výsledky jsou velice slabé na to, aby mohly studovat obor podle jejich zájmu.

Funkce asistenta

Z ankety vyplynulo, že všichni žáci vědí o přítomnosti asistenta na škole, někteří využily jeho pomoci a někdo ji ještě nepotřeboval. Mezi změny, které by provedly, jsou uvedeny pouze úpravy interiéru ve škole. Práci asistenta by si nevybraly jako své povolání.

Rozhovor - Závěr šetření u metody rozhovoru

(viz. str. 41)

Pedagogičtí pracovníci

Absence romských dětí je na naší škole velká, mezi hlavní důvody patří záškoláctví. Povinností pedagogických pracovníků je již od 5 neomluvených hlásit romskému asistentovi, který okamžitě dochází do rodin a snaží se zjistit příčinu absence žáka. S některými rodinami jsou velké problémy, děti hlídají své mladší sourozence, rodiče nepovažují docházku do školy za důležitou. Jako důležité považují, že se jim postarají o mladší sourozence a oni si zatím mohou zařídit potřebné věci na úřadech v nejbližším městě. Hodiny poté omlouvají nemocí dítěte. Na příkaz ředitele školy byl zaslán k dětskému lékaři seznam dětí, kterým musí být absence omluvena dětským lékařem. Tento způsob se nám osvědčuje a absence dětí se snižuje.

Dalším problémem absence dětí je emigrace. Rodiny odejdou, dítě neodhlásí ze školy, po několika letech se vrací z emigrace, dítě opakuje ročník, protože nezvládne postupové zkoušky, a tak se u nás běžně stává, že 13-leté „dítě“ můžeme najít i ve 2. třídě. Někdy se stává, že rodiny stále odjíždějí a pak se vrací, někdy i několikrát během povinné školní docházky jejich dětí.

Zájem některých romských rodičů o výuku a výsledky svých dětí je minimální. Jejich přítomnost na pravidelných třídních schůzkách je velice ojedinělá, častěji přichází do školy na vyzvání ředitele školy, ale to hlavně kvůli řešení kázeňských problémů. Pokud se nedostaví, dochází do těchto rodin romský asistent, někdy i za účasti ředitele školy.

Romský asistent

Náš romský asistent patří mezi velice aktivní spolupracovníky, dochází neustále do hodin, a to na oba stupně naší základní školy. Svou přítomnost v hodinách konzultuje s vyučujícím, častěji se ale stává, že učitel asistenta požádá o jeho přítomnost v hodině sám. Individuálně se věnuje dětem slabým, ale i dětem s kázeňskými problémy. Věnuje se všem dětem na naší škole.

Pomáhá dětem v počítačové učebně, doprovází děti na akcích pořádaných školou – např. divadelní představení, plavecké výcviky, školní výlety. Organizuje besedy – holocaust, romistika, xenofobie a rasismus. Pořádá akce pro žáky 1. tříd ve čtení, organizuje dětské dny, prodejní výstavy dětských prací u příležitosti svátků – Velikonoce, Vánoce.

Pro tyto účely shání sponzory a sponzorské dary, aby mohl děti odměnit.

Jsou to nejen sladkosti, ale různé drobnosti, puzzle, flétny, ale hlavně i příspěvky dětem na autobus na různé výlety.

Sebevzdělání považuje za velice důležité, navštěvuje 1. ročník střední pedagogické školy, obor: „Pedagogika pro asistenty ve školství.“ Jeho prospěch je výborný a jak sám říká: „...*nikdy jsem se neučil dobře, nebavilo mě to, ale teď si chci vyzkoušet jaké to je být „šprtem“ a zatím se mi to moc líbí*“.

Některá spolupráce s pedagogickými pracovníky je náročná, podceňují jeho funkci, do svých hodin ho nechťejí, ale většina z nás je vděčná, že ho máme.

Romské děti

Romské děti se na naší škole snaží dosáhnout co nejlepšího vzdělání. Bohužel se však setkáváme s případy, že někteří považují vzdělání za zbytečné. Přesvědčují nás o tom tím, že nemají pomůcky na vyučování v pořádku a neplní si své povinnosti jak by měly. Je pravdou, že u někoho je to způsobeno finanční otázkou, protože na škole mají i tři sourozence. U některých je to ale špatným přístupem ke škole i vzdělání samému. Při rozhovoru bylo zjištěno, že si někteří staví „vzdušné zámky“, jejich představy o budoucím životě neodpovídají realitě. Musíme však připomenout, že jejich názory jsou ovlivněny určitě i věkem. Někteří vědí, že jejich budoucí život bude v emigraci, proto si se vzděláním nedělají starosti. Důležitá je pro ně hlavně finanční otázka, která je kladena vždy na první místo.

Závěr šetření u metody pozorování (viz. str. 41)

Pozorování romských dětí je dlouhodobé, romské děti na I. stupni jsou v kolektivu rovnocennými partnery, zařazují se bez problémů do dětského kolektivu. Pozornost na sebe upoutávají v případech, že jsou nepořádní: např. nenosí pomůcky, neplní své pracovní povinnosti. Stále častěji se stává, že se setkáváme u těchto dětí s vadou řeči, která některým dětem připadá směšná. Při hodinách jsou hlučnější, ale po domluvě se uklidní.

Starší žáci na I. stupni se začínají navštěvovat o přestávkách, ale to se nestává často. Velice často je navštěvují sourozenci, kteří jsou ze II. stupně naší školy. Starají se o své mladší sourozence, nosí jim svačiny nebo se jen tak bez důvodu přijdou podívat. Při absenci dětí však pro úkoly chodí velice sporadicky.

Jinak je to však na II. stupni. V hodinách se chovají velice rušivě, jsou výbušní někdy až agresivní. Na učitelky bývají někdy až vulgární. Neustále na sebe upozorňují výstřelky módy, a to jak v oblékání, tak i v účesech. Na chodbách jsou hluční, v hloučkách se prochází po celé budově a hlasitě se smějí, zpívají.

Chlapci obtěžují děvčata, kterým jejich zájem lichotí. O přestávkách vycházejí ze svých tříd a po všech koutech tvoří skupinky.

Tyto postřehy potvrzuje i Říčan⁹, který říká: „o přestávkách mívají romské děti sklon vytvářet skupiny bez ohledu na příslušnost ke třídě, tj. izolovat se od ostatních, většímu času však samozřejmě tráví mezi spolužáky. Gádžovský kamarád je prestižní, ale pro Roma není snadné ho získat – bývá jím proto někdy dítě, o něž většina gádžů nestojí. Romské dítě, které společnost vrstevníků nezbytně potřebuje, tak končí v partě, jež přijme každého, kdo je ochoten se podřídít jejím pravidlům: často to znamená účast na kriminálních praktikách, jimiž se získávají peníze na hrací automaty, alkohol a drogy.“

Analýza lidských produktů

Jako ukázka bylo vybráno 8 sešitů (viz. příloha č. 11)

1. Pisanka 2. třída I. díl.

2. Český jazyk – školní

Závěr šetření u metody - analýza lidských produktů

Porovnávány byly 4 sešity dětí z úplných a 4 sešity dětí ze smíšených rodin.

Touto metodou mělo být zjištěno, zda-li je patrný rozdíl v písemném projevu, pečlivosti v práci a estetickém citění ve vedení sešitů u dětí z úplných romských rodin a dětí z rodin smíšených.

Z uvedené ukázky jsme mohli zjistit, že v písemném projevu ani v celkovém estetickém dojmu se nedá jednoznačně posoudit rozdíl. V obou skupinách se nachází jak děti snaživé a pečlivé, ale i děti s malou snahou o pečlivost i estetičnost. Analýza prokázala, že složení rodiny není důležité, ale velkou roli zde hraje individuální přístup rodiny ke vzdělání a k budoucnosti jejich dětí.

⁹ ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Praha: Portál, 1998. s.117.

3.6 Vyhodnocení předpokladů

Hypotéza I.

Podle ankety, pozorování i po rozhovorech se hypotéza I. **potvrdila částečně**. Některé romské děti mají zájem a touží po vzdělání. Jsou to hlavně děti, které prospěchově dobře prospívají. Šetřením bylo zjištěno, že část rodičů své děti podporuje a pomáhá jim k získání dobrého prospěchu. Několik rodičů prospěchové problémy řeší zákazy nebo tělesnými tresty. Děti přemýšlí o své budoucnosti, uvědomují si, že bez řádného vzdělání nebudou moci vykonávat povolání, které by je bavilo. Některé děti si však berou za vzor své rodiče, kteří jsou bez vzdělání, někteří dokonce i negramotní a jejich prioritou nebylo ani není vzdělání, ale zachování rodiny.

Hypotéza II.

Z dotazníků, ankety a po rozhovorech s pedagogickými pracovníky se hypotéza II. **potvrdila**. Na základě těchto zjištění jasně vyplývá, že úloha romského asistenta hraje významnou roli pro zlepšení vzdělávání romských dětí. Podle získaných údajů můžeme potvrdit, že romský asistent je důležitým partnerem pro pedagogické pracovníky, ale hlavně „mostem“ komunikace mezi nimi a romskými rodinami.

4 ZÁVĚR

Bakalářská práce na téma „Romský asistent při výchově a vzdělávání romských dětí na I. stupni ZŠ“ se zabývá výchovou a vzděláváním romských dětí na 1. stupni ZŠ a průzkumem funkce romského asistenta při jejich vzdělávacím procesu.

Funkce romského asistenta je od roku 1998 funkcí novou, existuje pro ni proto mnoho různých pozitivních či negativních názorů. Právě tyto názory nás vedly k tomu, abychom objektivně porovnali názory pedagogických pracovníků, romských asistentů, ale i samotných romských dětí. Je velmi důležité věnovat problematice vzdělanosti Romů pozornost a spolupodílet se na utváření příznivých podmínek, které by motivovaly zájem romských dětí o vzdělání.

Romové jsou příslušníky národnostní menšiny, kteří prošli dlouhým naprosto odlišným historickým vývojem, ze kterého pramení jiný životní styl, kultura i názor na vzdělávání. V naší společnosti mají Romové své specifické postavení. Majoritní společnost má k romskému etniku stále neměnný–negativní postoj. Velmi specifický názor mají Romové na vzdělání. Není na předním místě žebříčku jimi uznávaných hodnot. Požadavky rodiny se často neshodují s požadavky školy. Vzdělávání romského žáka má také své zvláštnosti. Možnosti vzdělání mají romské děti stejné jako děti z majoritní společnosti, ale z různých důvodů ji nevyužívají. Hlavní problémy jsou mimo jiné v komunikaci, ale také v zanedbaném sociokulturním prostředí rodiny. Pro snazší překonávání komunikačních, adaptačních a dalších překážek byla zřízena funkce romského asistenta, přípravné třídy a byl schválen alternativní vzdělávací program zvláštní školy pro žáky romského etnika.

Praktická část obsahuje porovnávání názorů pedagogických pracovníků, samotných romských asistentů i romských dětí a bylo zjišťováno, jak učitelé a žáci hodnotí, ale i využívají práci romských asistentů. Pedagogové se shodují v tom, že role romského asistenta je nezastupitelná, a proto velmi důležitá ve výchově a vzdělávání romských dětí.

Samotní romští asistenti také svou úlohu považují za důležitou a jsou ochotni pracovat na sebevzdělávání a zvyšování kvalifikace.

Další šetření probíhalo formou ankety mezi romskými dětmi. Zde bylo zjišťováno, jak děti tráví svůj volný čas, jaké povolání by si vybraly, jak spolupracují s romským asistentem, jaký názor mají na vzdělání oni i jejich rodiče.

Ze zjištěných údajů nám vyplývá, že funkce romského asistenta je pro výchovu a vzdělávání romských dětí velmi důležitá, záleží mnoho na jeho osobnosti. Pokud nechceme, aby byl romský asistent pouze formálním zaměstnancem školy, je třeba se hlouběji zamyslet nad otázkou, čím a jak nám mohou asistenti pomoci v nejednoduché práci a v poslání-jakým je výchova a vzdělávání dětí odlišného etnika a kultury. Někdo moudrý jednou řekl, že pokud chceme dobře vychovávat děti, měli bychom jim být buď dobrými učiteli nebo kamarády a partnery ke hře. Toto doporučení platilo původně rodičům, ale můžeme ho použít i v tomto případě.

Bude-li mít romské dítě ve třídě dobrého učitele a ještě asistenta jako důvěryhodného kamaráda, který se mu bude věnovat i ve volném čase, nebude třeba ho nutit docházet do školy, ale přijde rádo samo. A o to by nám všem mělo jít především.

Motto:

„.... mají v sobě zarážející krásu, která nás činí ošklivými samy před sebou. Jejich pouhá existence zpochybňuje naše hodnoty. Potřebujeme je. Mohli by nám pomoci alespoň pohnout naším zkostnatěným pořádkem. Mohli bychom se u nich poučit, jak bezvýznamné jsou hranice.“⁹

⁹ ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Praha: Portál, 1998. s.131.

5. NÁVRH OPATŘENÍ

Každé etnikum má svá specifika, která jsou buď chápána tolerována nebo se utvoří názorové bariéry a v důsledků toho vedou i ke změně stylu jednání ve vzájemných vztazích. Je potřebné usilovat o změny postavení Romů, je to zájem celé demokratické společnosti. V tomto procesu mají nezastupitelné místo učitelé.

Jedním z velkých problémů neúspěchu romských dětí ve škole, je malá zainteresovanost učitelů do romské problematiky. Učitel, který nezná psychiku romského dítěte, neví nic o jeho prostředí, rodině, kultuře, historii, má ztížené „pracovní“ podmínky. Mladí a začínající učitelé by měli být seznamováni se zvláštnostmi romského etnika.

Také škola nebere na vědomí, že Romové jsou nejpočetnější etnická skupina a neseznamuje prostřednictvím učebnic a osnov své žáky s romskou historií, kulturou a způsobem života. Škola je romskému žákovi cizí, nelze se zde formou nepovinného předmětu učit mateřský jazyk. Majoritní skupiny jsou také ochuzeny o poznání romské kultury a života. Určitě by vedlo k větší toleranci a snášenlivosti, kdyby se obě strany lépe poznaly.

Úloha romského-pedagogického pracovníka je významným krokem vpřed. Romské děti mu důvěřují, svěřují se mu se svými problémy. Asistent není ve škole jen proto, aby překonával rozdíl mezi oběma kulturami, ale hlavně proto, aby se od něj „gádžovský“ učitel naučil pracovat s romským dítětem. Důležité je, že romští asistenti působí jako most mezi rodinou a školou, což má pro děti i jejich vzdělávání velký význam. Také otázka sebevzdělávání asistenta je velice důležitá, jeho samostatnost, iniciativa a uplatňování získaných poznatků do praxe.

Další z možností, jak řešit problém malé vzdělanosti romských etnik jsou přípravné ročníky, které se otevírají pro děti s odkladem školní docházky.

Přípravné ročníky mají obecně velmi velký význam pro dobré a rychlé přizpůsobení romského dítěte v prvním ročníku základní školy.

Dále zřizování „nultých“ ročníků, které vznikají při základních školách a jsou hlavně pro děti ze slabého sociokulturního prostředí.

Zvýšení vzdělanostní úrovně Romů je dlouhodobý cíl, ale nemůže se ho však nikdy dosáhnout, pokud bude spolupracovat jen „jedna strana“.

Společným úkolem by mělo být vytvoření lepších podmínek tak, aby se Romové dostali ke vzdělání. Vychování vlastní romské inteligence je pozitivním rysem v dalším zvyšování vzdělanosti.

Neřešit problém teď, znamená mnohem větší problémy v budoucnosti, a to nejen pro Romy samotné, ale také pro celou společnost.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ACTON, Thomas, GALLANT, David, VONDRÁČEK, Pavel.
Romové. Praha: Svojtka & CO, 2000. ISBN 80-7237-249-1

BALVÍN, Jaroslav. *Romové a etika multikulturní výchovy*. Ústí nad Labem: 1999. 162 s. ISBN 80-902461-0-9

BALVÍN, Jaroslav. a kolektiv. *Romové a alternativní pedagogika*.
Ústí nad Labem: 2000. ISBN 80-902461-7-6

DĚDIČ, Miroslav, BALVÍN, Jaroslav. *Romové a etika multikulturní výchovy*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1999. 25 s. ISBN 80-902461-0-9

DĚDIČ, Miroslav, BALVÍN, Jaroslav. *Romové a pedagogika*.
Ústí nad Labem: Hnutí R, 2000. 71 s. ISBN 80-902461-3-3

KOŠTÁLOVÁ, Hana. *Spolupráce s vychovatelem – asistentem učitele, aneb jak ve škole vytvořit tandem*. Praha: Nová škola, o.p.s. 2003.

LÁTKOVÁ, Zdeňka, BALVÍN, Jaroslav. *Romové a jejich učitelé*.
Ústí nad Labem: Hnutí R, 1999. 79 s. ISBN 80-902461-1-7

NEČAS, Ctibor. *Historický kalendář*. Olomouc:
Univerzita Palackého, 1997. 104 s. ISBN 80-7067-952-2

PLUTINSKÁ, Erika, BALVÍN, Jaroslav. *Romové a etika multikulturní výchovy*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1999. 154 s.
ISBN 80-902461-0-9

ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Praha: Portál, 1998.
ISBN 80-7178-250-5

ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny v České republice*. Praha: Portál, 2001
ISBN 80-7178-648-9

ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. Praha: Grada, 2001.
ISBN 80-247-0277-0

ŠVARCOVÁ, Iva. s kolektivem. *Alternativní vzdělávací program
zvláštní školy pro žáky romského etnika*. Praha: 1998.

TANCOŠOVÁ, Albína. BALVÍN, Jaroslav. *Romové a jejich učitelé*.
Ústí nad Labem: 1999. ISBN 80-902461-1-7

Vzdělávací metodologie pro podporu romských žáků, Národní program
PHARE 2000, Česká republika CZ 00 – 02 – 03, Podpora romské
integrace a zkvalitňování romského vzdělávání – Metodická příručka
pro přípravné ročníky ZŠ.

<http://www.cotoje.cz/hledani.aspx?>

7 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Realizace přípravných tříd¹

Příloha č. 2 - Ustanovení funkce vychovatele - asistenta učitele¹

Příloha č. 3 - Pracovní náplň asistenta^{1,2}, společná ustanovení

Příloha č. 4 – Plán práce romského asistenta¹

Příloha č. 5,6 - Mimoškolní aktivity²

Příloha č. 7 - Rozpočet²

Příloha č. 8 – Dotazník – otázky pro pedagogické pracovníky

Příloha č. 9 – Dotazník – otázky pro romské asistenty

Příloha č. 10 – Anketa pro romské děti

Příloha č. 11 – Analýza lidských produktů

¹ http://www.novaskola.org/asistent/sites/o_asistentech/metodicky_pokyn.htm

² použito z osobní dokumentace pedagogického asistenta

Příloha č. 1 – Realizace přípravných tříd

Počínaje školním rokem 2000/2001 mohou být zřizovány přípravné třídy pro děti se sociálním znevýhodněním (dále jen "přípravné třídy") za těchto podmínek:

1. Za děti se sociálním znevýhodněním se považují děti z rodinného prostředí s nízkým sociálně ekonomickým postavením, ohrožené sociálně patologickými jevy, azylanti a účastníci řízení o udělení azylu na území České republiky podle zvláštního zákona .
2. Přípravnou třídu může zřídit ředitel základní školy, mateřské školy, výjimečně speciální školy (dále jen "škola") se souhlasem zřizovatele a školského úřadu; od 1.1. 2001 se souhlasem zřizovatele a orgánu kraje v přenesené působnosti .
3. Přípravná třída může být zřízena při počtu nejméně 10 a nejvíce 15 žáků; výjimky z minimálního i maximálního počtu žáků schvaluje zřizovatel školy a školský úřad; od 1.1. 2001 zřizovatel a orgán kraje v přenesené působnosti. V případě, že počet docházejících dětí klesne pod 7, přípravná třída se zruší.
4. Do přípravné třídy jsou zařazovány děti, kterým byl udělen odklad povinné školní docházky a u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj, a výjimečně děti pětileté.
5. Příprava na plnění povinné školní docházky se řídí metodickým materiálem „Přípravná třída - výchovný a vzdělávací program pro děti ze znevýhodňujícího sociokulturního prostředí“ (používat je možné i metodický materiál „Přípravná třída pro děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí“).
6. V přípravné třídě pracuje s dětmi učitel příslušné školy.
7. Ředitel školy určí učitele, který zpravidla pro každé dítě vypracuje individuální vzdělávací program (dále jen "IVP"); při jeho vypracování postupuje obdobně jako při zpracování IVP pro děti se zdravotním postižením.

Příloha č. 2 -Ustanovení funkce vychovatele - asistenta učitele

1. Ve školách a školských zařízeních (dále jen “školy”), ve kterých se zúčastňuje vyučování větší počet dětí a žáků (dále jen “žáků”) se sociálním znevýhodněním, může ředitel školy předcházet komunikačním a adaptačním obtížím a dalším výchovně vzdělávacím problémům žáků také tím, že ustanoví funkci vychovatele - asistenta učitele (dále jen “asistent”) z osob dobře znajících prostředí, z něhož v převážné většině žáci pocházejí (např. asistent z prostředí romské komunity).

1. Ustanovení funkce asistenta není vázáno na zřízení přípravné třídy

2. Asistent:

a) musí být starší 18 let

b) musí mít minimálně dokončené základní vzdělání,

c) musí být trestně bezúhonný,

d) je přijímán podle platných předpisů o přijímání pracovníků ve školství.

4. O souhlas s ustanovením funkce asistenta požádá ředitel školy příslušný školský úřad; od 1.1. 2001 orgán kraje v přenesené působnosti. Žádost bude obsahovat:

a) název a adresu školy, počet žáků a tříd celkem,

b) počet žáků ze znevýhodňujícího sociokulturního prostředí,

c) jméno a příjmení, rodné číslo a dosažené vzdělání asistenta

d) zařazení asistenta do platové třídy dle stávajících platových předpisů

5. Asistent musí absolvovat 40 následových hodin a úspěšně absolvovat kurz pedagogického minima v délce 10 dní (80 výukových hodin) ve vzdělávacím zařízení s akreditovaným programem, kde mu budou poskytnuty základní informace o jeho činnosti.
6. Způsobilost asistenta pro tuto činnost ověří ředitel školy v průběhu zkušební doby
7. Za práci asistenta zodpovídá ředitel příslušné školy.

Příloha č. 3 – Pracovní náplň práce asistenta, společná ustanovení

1. Náplň práce asistenta sestavuje ředitel školy po dohodě s asistentem. Hlavními činnostmi jsou:

- a) pomoc žákům při aklimatizaci na školní prostředí,
- b) pomoc pedagogům školy při vlastní výchovné činnosti při komunikaci se žáky,
- c) spolupráce s rodiči žáků
- d) d) spolupráce s romskou, popř. jinou komunitou v místě školy

2. Míru výchovné práce tvoří

a) přímá výchovná práce s žáky v rozsahu 20 - 28 vyučovacích hodin týdně podle provozu a potřeb školy,

b) příprava na výchovnou činnost a práce bezprostředně související s přímou výchovnou činností, např. pomoc učitelům při přípravě učebních pomůcek, spolupráce s ostatními učiteli, s výchovným poradcem a dalšími pedagogickými pracovníky, spolupráce s rodiči a ostatní veřejností, spolupráce s romskou komunitou v místě školy, další vzdělávání (semináře, porady, atd.).

čl. 5. Společná ustanovení

Zrušuje se: Statut pokusného ověřování přípravných tříd (č.j. 12 748/97-20), Úprava Statutu pokusného ověřování přípravných tříd (č.j. 14 169/98-22) a Informace o zřízení funkce romského asistenta v základní a zvláštní škole (č.j. 14 170/98-22, Věstník MŠMT, sešit č. 6/1998).

Účinnost:

Tento pokyn nabývá účinnosti dne 25.12.2000
PaedDr. Jaroslav Müllner v.r.
náměstek ministra školství, mládeže a tělovýchovy

Příloha č. 8 – Dotazník – otázky pro pedagogické pracovníky

1. Víte, že spousta dětí přichází ze sociokulturně nepřizpůsobivých rodin?

- a) ano, ale nemohu sám tuto situaci řešit
- b) ano, snažím se o řešení spoluprací s rodinou dítěte
- c) situaci řeším pomocí romského asistenta

2. Jaký význam má v současné době podle Vás funkce romských asistentů?

- a) má dost velký význam
- b) nemá žádný význam
- c) praxe ověří přínos práce romského asistenta

3. Může romský asistent pomoci v řešení romské problematiky na škole?

- a) nemůže nijak pomoci
- b) může částečně pomoci
- c) může ji úplně vyřešit

4. Je pro Vás přímá přítomnost asistenta v hodině přínosem?

- a) ano, vnímám ho jako partnera
- b) nepotřebuji ho, vše si řeším samostatně
- c) na škole mi nevadí, ale jako partnera ho nevnímám

5. Myslíte si, že asistent může vyřešit problémy s romským etnikem?

- a) ano, může vyřešit spoustu problémů
- b) problémy tak velkého rázu nemůže vyřešit
- c) musí řešit vše, je to jeho povinnost

6. Jak hodnotíte aktivitu Vašeho asistenta na škole?

- a) není schopen řešit tuto problematiku
- b) je velmi aktivní, maximálně se snaží
- c) musím ho neustále pobízet k řešení problémů

7. Je vhodné podle Vás, aby navázal kontakt asistent- rodina?

- a) měl by jednat pouze úředně
- b) měl by pouze přednášet názory učitelů do romských rodin
- c) měl by mít úzký kontakt a pomáhat hledat řešení

8. Uvědomujete si, že romský asistent je „terčem“ ze strany rodičů i učitelů?

- a) je to jeho problém, věděl, do čeho jde
- b) ano, ale nevím, jak bych mu mohl (a) pomoci
- c) ano, jsem s ním v kontaktu a snažím se mu pomáhat

9. Komu by měl být asistent na škole podřízený?

- a) řediteli školy
- b) zástupci ředitele školy
- c) výchovnému poradci

10. Jaké vzdělání by měl mít podle Vás romský asistent?

- a) středoškolské
- b) není nutné, aby měl jiné než-li základní
- c) měl by se hlavně vzdělávat při zaměstnání

11. Jste osobně přesvědčen o významu funkce romského asistenta na škole?

- a) ano jsem, tato funkce je nezbytná
- b) zatím o tom nejsem dostatečně přesvědčený (á)
- c) myslím, že je tato funkce zbytečná

12. Jste muž – žena?

- a) žena
- b) muž

Příloha č. 9 – Dotazník – otázky pro romské asistenty

1. Jste přesvědčen o prospěšnosti funkce romského asistenta na vaší škole?

- a) ano, jsem o tom přesvědčen
- b) nejsem úplně přesvědčen
- c) tato funkce je zbytečná

2. Komu jste na škole přímo podřízen?

- a) výchovnému poradci
- b) zástupci ředitele škol
- c) řediteli školy

3. Jak k funkci romského asistenta přistupují ostatní pedagog. pracovníci na škole?

- a) spolupracují se mnou jako s rovnocenným partnerem
- b) jak kdo, někteří mou funkci uznávají
- c) nespolupracují se mnou

4. V čem spočívá Vaše hlavní činnost?

- a) pomáhá řešit problémy romských žáků
- b) není mi jasné, v čem bych mohl (a) pomoci
- c) znám náplň své práce, ale nelze řešit vše v plném rozsahu

5. Jaké vzdělání by měl mít podle Vás romský asistent?

- a) nejméně středoškolské
- b) základní, ale musí absolvovat alespoň pedagogické minimum
- c) stačí základní vzdělání

6. Jaký máte vztah k dětem?

- a) rád(a) pracuji s dětmi, ale někdy je nechápu

- b) raději bych dělal (a) něco jiného, ale jiná práce nebyla
- c) rád(a) pracuji s dětmi, jejich problémy jsou mi blízké

7. Jak specifikujete romské děti?

- a) rád (a) pracuji s dětmi, které mají zájem se dále zlepšovat
- b) snažím se pracovat i s dětmi méně přizpůsobivými
- c) pracuji nejen s romskými dětmi, ale se všemi

8. Jaký vztah mají k Vám romské děti?

- a) kladný, přicházejí se poradit i svěřit s problémy
- b) většinou o mně ani neví, nechodí za mnou
- c) naše kladné vztahy jsou oboustranné

9. Jaký je Váš vztah a jak vycházíte s romskými rodinami?

- a) s některými vycházím dobře, s některými to prostě nejde
- b) s rodinami romských žáků se nestýkám
- c) máme úzký kontakt, problémy řešíme společně

10. Jak se vyrovnáváte s vykonáváním funkce romského asistenta?

- a) celkem dobře, věděl jsem do čeho jdu
- b) je to složitá práce, někdy si nevím rady
- c) s pomocí pedagogických pracovníků vnikám do problémů

11. Jaké máte vzdělání

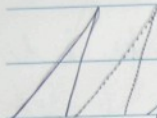
- a) základní
- b) SOU
- c) středoškolské

12. Jaký máte názor na setkání romských asistentů

- a) považují je celkem zbytečná
- b) bývají užitečná
- c) výměny poznatků a zkušeností jsou důležité

Příloha č. 10 – Anketa – pro romské děti

- 1. Co děláš se svým volným časem (po vyučování, víkendy)?**
- 2. Chodíš pravidelně do nějakého zájmového kroužku? Jak často?**
- 3. Pořádáte se svou rodinou nějaké společné akce – výlety, procházky?**
- 4. Bojíš se přinést domů špatnou známku ze školy?**
- 5. Jak rodiče reagují na tvůj špatný prospěch? Jak rodiče reagují na tvůj dobrý prospěch?**
- 6. Myslíš si, že vzdělání je pro život důležité? Proč?**
- 7. Jaké povolání bys chtěl(a) vykonávat?**
- 8. Myslíš si, že bys toto povolání mohl vykonávat vzhledem ke svým studijním výsledkům?**
- 9. Víš o přítomnosti asistenta na škole?**
- 10. Už jsi někdy využil jeho pomoci? Při jaké příležitosti?**
- 11. Myslíš, že je důležité mít na škole asistenta? Proč si to myslíš?**
- 12. Jaké změny bys provedl na škole, kdybys byl(a) asistentem**
- 13. Myslíš, že by se ti práce asistenta na škole líbila?**

 i u i u i u i u
 p p p p
 inkoust inkoust inkoust
 pero pero pero pero

Napiš názvy školních potřeb.

(tužka, pastelky, pravítko, kniha, penál, pero, guma, sešit, stětec, ...)

tužka tužka tužka

knihka knihka knihka

sešit sešit sešit

guma guma guma

stětec stětec stětec

penál penál penál

Co uděláš, když zjistíš, že sis doma zapomněl/a penál?

 s s s s s s s s

sešiv sešiv sešiv

tučňák tučňák tučňák

Opiš:

Datel má dlouhý zobák.

Datel má dlouhý zobák.

Ke každému zvířeti napiš, jak vypadá. (Např. Slon má dlouhý chobot.)

(dlouhé uši, dlouhý krk; ostré zuby, dva hrby, hnědou srst, ...)

Slon má dlouhý chobot.

Má dlouhý krk.

Má ostré zuby.

Lepík má velké uši.

Velbloud má dva hrby.

Kde žijí tato zvířata?

Opiš značky aut.

Mazda Mazda Mazda

Škoda Škoda Škoda

Ford Ford Ford Ford

Honda Honda Honda

Volvo Volvo Volvo

Napiš jména spolužáků.

Terka Dan

Prof. Adela

Barbora

Napiš jejich telefonní čísla.

(Můžeš si je vymyslet.)
4 7 4 3 5 3

8 7 6 5 4 3

1 2 3 9 8 7

Umíš správně telefonovat? Napiš, jak se představíš.

Předved, jak přivoláš pomoc hasičů. (Záchranné služby. Policie.)

Opiš jména dětí.

Zavolej na děti.
(Např.: Jano!)

Jana Jana

Kela Kela

Ivan Ivan

Radek Radek

Tomáš Tomáš

Marta Marta

Věra Věra

Petr Petr

Štěpán Štěpán

Napiš, jak na tebe volá maminka,
když tě chce pochválit.

Tomé Tomiku

Pomazli se se jmény. (Např.: Petr–Péťa–Petříček)

20. října

Liška vyskakovala do výšky.

Na srovně seděla vrána.

V zoubku dře držela šiv.

Vrána se hlasitě smála.

21. října

Děsa se běží na Vánoce.

Všude je bílo.

Růžičko, co je si?

Jen počkejte na jaro!

1.

2. listopadu

Pinza má malou sestru.

Jak se jmenuje sestra jmenuje?

Jmenuje se Alenka.

Alenka ukládá z kočárku.

Při honem na nápadky!

Jej po noc, až neupadne!

4. listopadu

Byla

1:

2. listopadu

Honza má malou sestru.

Jak se jeho sestra jmenuje?

Jmenuje se Alenka.

Alenka utekla z kočárku.

Pojď a honem na pátek!

Dávěj pozor, ať neupadneš!

1/5.

3. listopadu

Listopadu

Všude je mlha.

KONTROLA SEŠITU

Určiny sedí na brávně.

Listy padají ze stromů.

Blukl našel list. 1/5.

4. listopadu

Kynek rozhrýbal nohy. 3

Jsou tu ropuchy? 3

Tapíř správně nou větu! 4

Kyba na sluchu uhrýne. 4

1/5.

Opiš značky aut.

Mazda Mazda Mazda Mazda

Škoda Škoda Škoda Škoda

Ford Ford Ford Ford Ford

Honda Honda Honda Honda

Volvo Volvo Volvo Volvo

Napiš jména spolužáků.

Terexa, Dan, Josef,

Adela, Barbora,

Napiš jejich telefonní čísla.
(Můžeš si je vymyslet.)

123 987

474 353

876 543

Umiš správně telefonovat? Napiš, jak se představíš.

Předveď, jak přivoláš pomoc hasičů. (Záchranné služby. Požární služba.)

Opiš jména dětí.

Zavolej na děti.
(Např.: Jano!)

Jana Jana

Hela Hela Hela

Ivan Ivan

Radek Radek

Tomáš Tomáš

Marša Marša

Věra Věra Věra

Petr Petr Petr

Štěpán Štěpán

Napiš, jak na tebe volá maminka,
když tě chce pochválit.

Pomazli se se jmény. (Např.: Petr – Pěta – Petříček)

Ájo - Adela

in in in in in in
p p p p p p p
inkoust inkoust

pero pero pero pero

Napiš názvy školních potřeb.

(tužka, pastelky, pravítko, kniha, penál, pero, guma, sešit, štetec, ...)

 tužka tužka

 kniha kniha

 sešit sešit sešit

 guma guma guma

 štetec štetec

 penál penál

 Co uděláš, když zjistíš, že sis doma zapomněl/a penál?

s s s s s s s s s s s s s s s s

sešer sešer sešer

sučňák sučňák

Opiš:

Datel má dlouhý zobák.

Datel má dlouhý zobák.

Ke každému zvířeti napiš, jak vypadá. (Např. Slon má dlouhý chobot.)

(dlouhé uši, dlouhý krk, ostré zuby, dva hrby, hnědá srst, ...)

 Slon má dlouhý chobot.

 má dlouhý krk.

 Má ostré zuby.

 Má dlouhý uši.

 velkou má dva hrby.

 Kde žijí tato zvířata?

4. listopadu

Dynek rozkřídá nohy 3

Jsou tu ropuchy 2 3

Na pýši správnou větu! 3

Ryba na suchu uhynie 4

8. listopadu

Listí klouzne a opadává.

Promy volná usínají.

Také některá zvířátka

přespravají zimní.

1. F.

8. listopadu

Kam. přijde dnes večer 2 4

Restarej se! 2

Pijčič mi to hladivo! 2 4

Babička ráda spí 3

1. F.

9. listopadu

Kam půjdeš dnes večer?²₄

Učím se.¹

Půjčíš mi to klavír?²₄

Babička ráda spí.³

4
H.

10. listopadu

Slova jednoslabičná

Na, sam, od, ho, den, ra, so, sl, na,
ni, den, ra, je,

F.

D:

Pes, dím, les, škola, vlak, oko, ucho,
^Ppraha.

2 F.

D:

1. listopadu

Katka má mnoho pastelek.

Jou dobře očerkané¹